

DOI: 10.5281/zenodo.4296407
CZU 341:[008+719]

ANALYSIS OF INTERNATIONAL REGULATIONS REGARDING THE HERITAGE AND HISTORICAL VALUE

Viorica Ursu*, ORCID ID: 0000-0003-4194-4799,
Natalia Chiriac, ORCID ID: 0000-0002-1189-2273,
Ina Bostan, ORCID ID: 0000-0001-9191-8885

Technical University of Moldova, 168, Ștefan cel Mare bd., Chișinău, Republic of Moldova

*Corresponding author: Viorica Ursu, viorica.ursu@dp.utm.md

Received: 10. 18. 2020

Accepted: 11. 23. 2020

Abstract. Humanity today is facing a series of changes. These changes concern the human habitat in general, cities and urban complexes in particular. The globalization, markets and production methods cause population movements between regions and towards cities, mainly to bigger cities. It is necessary to reconsider internationally the place of cultural heritage and its role in the future of countries and peoples, due to the changes in the political governance, economic development and globalization, the danger of marginalization and the extinction faced by many communities, as well as the gradual erosion of traditional beliefs and convictions

The loss of the valuable patrimonial fund represents a cultural, scientific, economic loss, but, first of all, an identity loss: the disregard of history leads to the dilution of the feeling of belonging to the national community. The lack of a patrimonial conscience of decision-makers and the population must be remedied by a set of complex legislative and operational measures, whose public awareness component is essential.

Thus, in order to outline policies, programs and projects in the field of cultural heritage, which would consolidate the territorial development of our country, this study aims to make a diagnosis of the international regulatory framework in terms of both its historical evolution (because it will allow us to better understand its origins and further evolution), as well as the strengths and gaps that exist at this time.

However, the state institutions and organizations responsible for the protection, conservation and improvement of cultural heritage must develop their skills, tools, attitudes and, in many cases, their role in the process of creating and implementing regulations in this field, taking into account the international and national legislation.

Keywords: *culture, cultural heritage, cultural values, architectural heritage, normative regulations, convention, protocol, recommendations.*

Rezumat. Astăzi umanitatea se confruntă cu o serie de schimbări. Aceste schimbări privesc habitatul uman, în general, orașe și complexuri urbane, în special. Globalizarea, piețele și metodele de producție cauzează mișcări ale populației între regiuni și spre orașe, în

principal spre orașele mari. Aceste schimbări în guvernanta politică, dezvoltarea economică și globalizarea, pericolul marginalizării și al dispariției cu care se confruntau numeroase comunități, precum și erodarea treptată a credințelor și convingerilor tradiționale, au făcut imperios necesară reconsiderarea pe plan internațional a locului patrimoniului cultural, precum și a rolului acestuia în viitorul țărilor și al popoarelor.

Pierderea fondului patrimonial valoros reprezintă o pierdere culturală, științifică, economică, dar, în primul rând, identitară: desconsiderarea istoriei conduce la diluarea sentimentului de apartenență la comunitatea națională. Lipsa unei conștiințe patrimoniale a decidenților și a populației trebuie remediată printr-un ansamblu de măsuri legislative și operaționale complexe, a cărui componentă de sensibilizare a publicului este esențială.

Astfel, pentru a contura politici, programe și proiecte în domeniul patrimoniului cultural, care să fundamenteze dezvoltarea teritorială a țării noastre, studiul de față își propune să realizeze un diagnostic al cadrului normativ internațional privit prin prisma atât a evoluției sale istorice (deoarece aceasta va permite să înțelegem mai bine originile și evoluția sa de mai departe), cât și a punctelor forte și a lacunelor existente la acest moment.

Or, instituțiile statului și organizațiile responsabile pentru protejarea, conservarea și îmbunătățirea patrimoniului cultural trebuie să-și dezvolte abilitățile, instrumentele, atitudinile și, în multe cazuri, rolul lor în procesul de creare și implementare a reglementărilor în acest domeniu, în acest sens ținând cont de legislația internațională și națională.

Cuvinte-cheie: *cultură, patrimoniu cultural, valori culturale, patrimoniu arhitectural, reglementări normative, convenție, protocol, recomandări.*

1. Introducere. Patrimoniul cultural mondial reprezintă baza culturii noastre de astăzi, bunurile cele mai de valoare și mai reprezentative ale unei comunități, sunt o destăinuire a credinței și cunoștințelor oamenilor de-a lungul veacurilor, o avalanșă a tradițiilor culturale și nu în ultimul rând o afirmație a valorilor spirituale, atât de necesare în orice perioadă a evoluției omenirii [1].

Patrimoniul istorico-cultural reprezintă una dintre valorile sacre cu rol important în dezvoltarea etico-morală a societății contemporane și generațiilor ce se vor perpetua. El are un rol important în dezvoltarea istoriei, științei, artei, învățământului și educației generațiilor tinere etc. Obiectele, purtătoare de informație despre viața și activitatea strămoșilor, care au ajuns din negura vremurilor până în zilele noastre permit urmărirea în diverse etape ale istoriei țării, fapt ce ne oferă posibilitatea să realizăm transmiterea perpetuă a valorilor istorico-culturale noilor generații, îmbogățindu-le din punct de vedere etic, moral, cultural [2].

Ca parte constituantă a afirmării și îmbogățirii identităților culturale, ca moștenire aparținând întregii umanități, patrimoniul cultural conferă fiecărui loc trăsăturile care îl fac recognoscibil, fiind depozitarul experienței umane.

O parte importantă a patrimoniului cultural este patrimonial arhitectural, care ne ajută să definim originea și vârsta culturii, istoriei și tradițiilor unui popor, ale unui stat sau ale unui anumit spațiu cultural, în raport cu alte popoare și state. Astăzi, bunurile arhitecturale ale unui stat au depășit limitele înguste ale patrimoniului acestui stat, devenind bunuri culturale ale întregii umanități datorită creșterii gradului de conștientizare a lumii ca un tot întreg. Carta pentru protecția și gestiunea patrimoniului arheologic

adoptată la conferința ICAHM, ICOMOS, Lausanne, 1990, definește patrimoniul arheologic chiar în art.1: „*Patrimoniul arheologic este acea parte a patrimoniului nostru material pentru care metodele arheologice furnizează cunoașterea de bază. Acesta înglobează toate urmele de existență umană și privește locurile unde se vor fi exercitat activități umane, oricare ar fi ele: structuri, vestigii abandonate de orice natură la suprafața solului, în subsol sau sub apă, împreună cu materialul cu care sunt asociate*”.

Odată cu trecerea anilor și cu dezvoltarea accelerată a societății, dar în același timp și cu degradarea acesteia, patrimoniul cultural a fost pus în pericol și amenințat cu distrugerea lui, ceea ce este un lucru inadmisibil. Inadmisibil din considerentul că el reprezintă istorie, reprezintă moștenire, iar odată cu distrugerea lui nu va mai fi cunoscut de următoarele generații, iar o generație care nu-și cunoaște istoria nu poate avea viitor [1].

Astfel, societatea încearcă să conserve ceea ce consideră valoros, iar patrimoniul a căpătat o importanță sporită în societatea contemporană. Valorile patrimoniului cultural nu sunt imuabile, ci dimpotrivă sunt în permanentă schimbare, în strânsă corelație cu evoluția societății. Înțelegerea și expunerea logică a acestor valori constituie baza deciziilor de protecție și conservare [3].

Patrimoniul cultural și protejarea acestuia reprezintă unul dintre obiectivele primordiale ale fiecărei țări. Este important ca toate țările să se consolideze și să-și unească forțele întru protejarea și conservarea patrimoniului atât la nivelul fiecărei țări, cât și la nivel mondial.

Din acest considerent, comunitatea internațională a ajuns la concluzia că trebuie instituite o serie de măsuri și strategii care să ocrotească și să restabilească asemenea valori inestimabile ale societății de astăzi.

2. Organismele internaționale și tipurile de documente. Ca urmare a conștientizării importanței pe care o prezintă protejarea și conservarea patrimoniului cultural, în general, la nivelul organismelor internaționale cu preocupări în acest domeniu au fost adoptate o serie impunătoare de instrumente juridice apte să creeze un cadru pentru angajarea într-un astfel de efort, prin stabilirea celor mai bune căi de realizare a unui atare deziderat. Astfel, organismele internaționale preocupate de protejarea și conservarea patrimoniului cultural sunt următoarele (tabelul 1):

1. Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO);
2. Consiliul Europei;
3. Organizația Internațională de Cooperare a Forțelor de Poliție (INTERPOL);
4. Consiliul Internațional al Muzeelor (ICOM);
5. Consiliul Internațional pentru Monumente și Situri (ICOMOS);
6. Centrul Internațional pentru Studiul Conservării și Restaurării Bunurilor Culturale (ICCROM).

Documentele internaționale sunt emise sub denumirea de carte, convenții, recomandări sau declarații. Aceste acte nu au caracter legislativ intrinsec, însă reflectă politicile internaționale de conservare a patrimoniului și stau la baza realizării documentelor legislative naționale, precum și a formulării principiilor de conservare și protecție.

Documentele pot avea ca temă subiecte mai generale, precum patrimoniul cultural și/sau patrimoniul natural, sau subiecte mai restrânse, precum patrimoniul arhitectural, patrimoniul arheologic, orașe istorice, grădini istorice, turism cultural etc.

Tabelul 1

Denumirea organizației internaționale	Anul constituirii, sediul	Scopul organizației	Aderarea Republicii Moldova
Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO)	1945, cu sediul la Paris, Franța	Scopul organizației este de a contribui la pacea și securitatea lumii prin colaborarea între națiuni în educație, știință, cultură și comunicații pentru a se reuși stabilirea unui respect universal față de justiție și pentru drepturile și fundamentele omului liber, indiferent de rasă, limbă sau religie, după Carta Națiunilor Unite. Una dintre misiunile de bază ale UNESCO este de a menține o listă de locuri din patrimoniul mondial. Aceste locuri sunt importante din punct de vedere natural sau istoric, a căror conservare și salvare sunt importante pentru comunitatea mondială.	27 mai 1992
Consiliul European	5 mai 1949, cu sediul la Strasbourg.		13 iulie 1995
Organizația Internațională de Cooperare a Forțelor de Poliție (INTERPOL)	1923, cu sediul la Lyon, Franța	Contribuie la căutarea internațională a obiectelor de valoare culturală și anticariat	28 septembrie 1994
Consiliul Internațional al Muzeelor (ICOM)	1946, cu sediul la Paris, Franța	Conservarea și asigurarea continuității și punerea în valoare a patrimoniului cultural și natural mondial, actual și viitor, material și imaterial.	15 februarie 2010 - Asociația Obștească – Comitetul Național ICOM este persoană juridică, cu drept deplin de a desfășura activitatea sa pe teritoriul Republicii Moldova

Continuare Tabelul 1

Consiliul Internațional pentru Monumente și Situri (ICOMOS)	1965, cu sediul la Varșovia, în prezent are sediul la Paris, Franța	Este asociație profesională care activează întru conservarea și protejarea locurilor de patrimoniu cultural din întreaga lume	Comitetul Național al Republicii Moldova al ICOMOS a fost fondat în 2004 la Chișinău
Centrul Internațional pentru Studiul Conservării și Restaurării Bunurilor Culturale (ICCROM)	1956, sediul la Roma	Este organizație interguvernamentală care lucrează în serviciul statelor sale membre pentru a promova conservarea tuturor formelor de patrimoniu cultural, în fiecare regiune a lumii.	-

Fiecare dintre aceste acte are rolul de a sintetiza rezultatul dezbaterilor profesionale din domeniul patrimoniului, de a ridica noi întrebări și de a completa sau rectifica principiile enunțate în documentele anterioare. La baza principiilor enunțate în documentele internaționale pot sta documente naționale sau locale.

Fără a avea pretenția unei explicații juridice foarte detaliate, este necesar să plecăm de la înțelegerea sensului și rolului juridic al documentelor internaționale, care privesc domeniul protecției patrimoniului cultural și ansamblurilor istorice.

Termenii *convenție*, *recomandare*, *rezoluție*, *cartă*, deși par la prima vedere sinonime ale hotărârii unui for într-o anumită problemă, sunt în realitate mult diferențiați. Diferența constă atât în felul în care iau naștere, cât și prin efectele pe care le au documentele purtând aceste denumiri (în funcție de forul emitent și procedeele de consacrare a hotărârii).

Convențiile ONU (sau ale Consiliului Europei) sunt documente juridice ale acestor organizații internaționale, în care sunt reprezentate statele membre, prin delegați ai puterii legislative și executive. Adunarea Generală ONU sau Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei adoptă Convențiile cu majoritate de voturi (2/3 în cazul Adunării Generale ONU). Convențiile ratificate obligă statele membre să ia toate măsurile legislative și administrative astfel, încât, în conformitate cu practica constituțională din fiecare stat, obiectivele convenției să fie puse în practică.

Recomandările ONU (sau ale Consiliului Europei) sunt documente ale Adunării Generale (sau ale Adunării Parlamentare a Consiliului Europei), adoptate de către acestea cu majoritatea simplă și nu sunt supuse regimului ratificării. Recomandările nu stabilesc obligații directe, ci sunt menite să ghideze activitatea legislativă și administrativă a statelor în vederea realizării obiectivelor acestora.

Rezoluțiile reprezintă „moțiuni adoptate de către o adunare deliberantă, ce constituie fie un simplu deziderat, fie o dispoziție, o reglementare internă” [4]. Rezoluțiile sunt adoptate prin procedura și cu majoritatea stabilită de forul care le emite.

Cărțile sunt rezoluții adoptate prin consens de către forul care le emite. De aceea, o carte cuprinde numărul maxim de prevederi asupra cărora pot conveni fără rezerve mai mulți reprezentanți, specialiști, experți etc.

Ceea ce ține de problema protejării și conservării patrimoniului cultural în Republica Moldova, datorită faptului că acesta este un stat tânăr, independent și suveran, care traversează o perioadă social-politică complicată, cu multe dezbateri teoretice și rezolvări practice, totuși, statul se preocupă de problema patrimoniului cultural din teritoriu. S-au făcut multe în domeniu, dar insuficient pentru a convinge [5]. Republica Moldova este membru al Consiliului Europei din 13 iulie 1995. Ea a ratificat principalele convenții europene în domeniul patrimoniului cultural (Convenția pentru protecția patrimoniului arhitectural al Europei, ratificată în 2001; Convenția europeană privind protecția patrimoniului arheologic, ratificată în 2001; Convenția europeană a peisajului, ratificată în 2002; Convenția-cadru a CoE privind valoarea patrimoniului cultural pentru societate, ratificată în 2008). Din anul 2006, Republica Moldova s-a angajat în Programul Regional „Inițiativa de la Kiev”, alături de alte țări din regiunea Mării Negre și a Caucazului de Sud, totodată, fiind implicată alături de Consiliul Europei în diverse proiecte, inclusiv în proiectul-pilot *Reabilitarea patrimoniului cultural în orașe istorice* (în comun cu Uniunea Europeană). Astfel, conchidem cu certitudine că soarta patrimoniului cultural este și va fi o prioritate continuă pentru Republica Moldova

3. Baza metodologică a cercetării. Orice analiză a unor concepte, care au încărcătură juridică, nu poate fi deplină fără o trimitere la reglementările legale, care oficializează rezultatele cercetărilor științifice. Această oficializare trebuie să răspundă la cel puțin două rigori. În primul rând, reglementările trebuie să redea destul de fidel rezultatele cercetărilor științifice. În al doilea rând, reglementările respective trebuie să reprezinte un sumar cu aplicabilitate practică, ceea ce presupune și o simplificare a noțiunilor. Astfel, pentru o înțelegere mai clară a noțiunilor și concepțiilor stabilite pentru prezenta cercetare, vom trece în revistă analiza reglementărilor internaționale privind stabilirea obiectivelor și principiilor de bază, care stau la temelia procesului de protejare și conservare a patrimoniului cultural în lume.

Metodele de cercetare au pornit de la colectarea și actualizarea datelor referitoare la actele normative internaționale, obiectul analizei constituind, cu preponderență, cele la care Republica Moldova este parte.

4. Convenția pentru protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat, Haga, 14 mai 1954 [6]

Convenția pentru protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat, Haga, 14 mai 1954, reprezintă primul instrument internațional cu vocație universală, care este în mod exclusiv axat pe protecția patrimoniului cultural.

Prezenta Convenție constată că bunurile culturale au suferit daune grave în cursul ultimelor conflicte și că, în urma dezvoltării tehnicii războiului, sunt din ce în ce mai mult amenințate de distrugere. Statele părți sunt convinse că pagubele aduse bunurilor culturale ce aparțin oricărui popor constituie pagube aduse patrimoniului cultural al întregii omeniri, dat fiind că fiecare popor își aduce contribuția la cultura mondială. Convenția consideră că conservarea patrimoniului cultural reprezintă o mare importanță pentru toate popoarele lumii și că este important să se asigure protecție internațională. Călăuzite de principiile privind protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat, stabilite în Convențiile de la Haga din 1899 și 1907 și în Pactul de la Washington din 15 aprilie 1935, pentru a fi eficace, protecția acestor bunuri trebuie organizată pe timp de pace prin măsuri atât naționale, cât și internaționale.

Membrele-părți la Convenție beneficiază, în prezent, de o rețea formată din peste 100 de state care s-au angajat să adopte măsuri preventive pentru a asigura protecția bunurilor culturale nu numai în caz de conflict armat, ci și pe timp de pace. Important este că statelor contractante nu le revine doar obligația de a proteja monumentele de pe teritoriul propriu, dar și cele de pe teritoriul oricărui alt stat, dispoziții prevăzute de art. 4 pct. 1 al prezentei Convenției.

5. Protocolul nr.2/1999 la Convenția de la Haga din 1954 pentru protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat [7]

Prezentul protocol completează Convenția în relațiile dintre părți. În acest Protocol părțile, conștiente de nevoia de a îmbunătăți protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat și de a stabili un sistem de protecție extinsă pentru bunurile culturale anume desemnate, reafirmând importanța prevederilor Convenției pentru protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat, adoptată la Haga la data de 14 mai 1954, și, subliniind necesitatea completării acestor prevederi prin măsuri care să întărească implementarea lor, au dorit să ofere înaltelor părți contractante la Convenție posibilitatea de a participa mai direct la protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat prin stabilirea de proceduri adecvate, considerând că regulile care guvernează protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat vor trebui să reflecte evoluțiile din dreptul internațional, afirmând că regulile dreptului internațional comun vor continua să guverneze problemele care nu sunt reglementate prin prevederile prezentului Protocol.

Părțile semnatare ale Protocolului, conștiente de necesitatea îmbunătățirii protecției patrimoniului cultural în caz de conflict armat, stabilesc o serie de măsuri de protecție extinse pentru bunurile culturale (art.10).

De altfel, se instituie Comitetul pentru protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat și fiecare parte semnatară a Convenției trebuie să înainteze Comitetului o listă a bunurilor culturale pentru care se solicită acordarea protecției extinse. Părțile în conflict garantează imunitatea bunurilor culturale aflate sub protecție extinsă, abținându-se ca acestea să facă obiectul unui atac și să utilizeze aceste bunuri sau împrejurimile lor în scopuri militare.

Protocolul a fost încheiat la Haga, la data de 26 martie 1999, într-un singur exemplar, fiind depozitat în cadrul arhivelor UNESCO. Protocolul a fost deschis pentru semnare în perioada 17 mai-31 decembrie 1999 și a fost semnat de 38 de state. Protocolul a intrare în vigoare la 9 martie 2004, în conformitate cu articolul 43, paragraful 1.

6. Recomandare privind principiile internaționale aplicabile săpăturilor arheologice, 05 decembrie 1956, UNESCO [8]

Conferința generală a Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură, reuniunea de la New Delhi de la 5 noiembrie până la 5 decembrie 1956, în a noua sesiune, este de părerea că cea mai sigură garanție pentru conservarea monumentelor și a operelor din trecut constă în respectul și afecțiunea simțită pentru acestea de către popoarele înseși și este convinsă că asemenea sentimente pot fi mult întărite prin măsuri adecvate, inspirate de dorința statelor membre de a dezvolta știința și relațiile internaționale, având convingerea că sentimentele trezite de contemplarea și de studiul operelor trecutului fac mult pentru a stimula înțelegerea reciprocă dintre națiuni. Prin urmare, este extrem de dezirabil a asigura cooperarea internațională în privința lor și a promova, în orice mod posibil, îndeplinirea misiunii lor sociale, având în vedere că, în timp

ce statele separate sunt tot mai neîntârziat interesate de descoperirile arheologice făcute pe teritoriul lor, comunitatea internațională, în ansamblu, este cea mai bogată, totuși, în astfel de descoperiri. Considerând că istoria omului presupune cunoașterea diferitelor civilizații, este necesar, în interes general, ca toate vestigiile arheologice să fie studiate și, acolo unde este posibil, să fie conservate și luate la păstrare în siguranță, fiind convinsă că este mult dorit ca autoritățile naționale responsabile pentru protecția patrimoniului arheologic trebuie să fie ghidate de anumite principii comune care au fost testate de experiență și puse în practică de către serviciile naționale de arheologie, fiind de părerea că, totuși, reglementarea săpăturilor este în primul rând și înainte de toate sub jurisdicția internă a fiecărui stat. Acest principiu ar trebui adus în armonie cu cele ale unei cooperări internaționale, generos înțeleasă și acceptată în mod liber, având înaintea de aceasta (Conferința) propuneri privind principiile internaționale aplicabile săpăturilor arheologice, care constituie itemul 9.4.3 de pe ordinea de zi a sesiunii. Conferința a decis la a opta sesiune că aceste propuneri ar trebui să fie reglementate la nivel internațional prin intermediul unei recomandări către statele membre și adoptă, în a cincea zi a lunii decembrie 1956, următoarea Recomandare: Conferința generală recomandă ca statele membre să aplice următoarele dispoziții, începând cu luarea oricăror măsuri legislative sau a altor pași care ar putea fi necesari pentru a avea efect pe teritoriile lor respective, finalizând cu principiile și normele formulate în prezenta Recomandare. Conferința Generală recomandă ca statele membre să aducă prezenta Recomandare la cunoștința autorităților și organizațiilor implicate în săpăturile arheologice și a muzeelor [9].

Acest Regulament face recomandări importante cum ar fi:

1. Formarea colecțiilor centrale și regionale;

2. Educarea publicului.

Pentru prima dată Regulamentul identifică noțiunea *antichitate* și *comerțul cu antichități*.

7. Carta internațională pentru conservarea și restaurarea monumentelor și siturilor, adoptată la al II-lea Congres Internațional al Arhitecților și Tehnicienilor pentru Monumente Istorice, Veneția, 1964, adoptată de către ICOMOS în 1965 [10]

Între 25-31 mai 1964, la Veneția a avut loc cel de-al II-lea (primul Congres Internațional a avut loc la Paris, în 1957) Congres internațional al arhitecților și tehnicienilor monumentelor istorice, în cadrul căruia a fost elaborat și adoptat un nou document intitulat *Carta internațională privind conservarea și restaurarea monumentelor istorice*.

În această nouă Cartă sunt menținute principiile fundamentale definite în Carta de la Atena, dar sunt eliminate unele prevederi prea detaliate stipulate în Carta italiană a restaurărilor adoptată în 1932. Evitând unele nuanțe dogmatice ale documentelor premergătoare, Carta de la Veneția oferă posibilități mai largi în ceea ce privește aplicarea principiilor de restaurare la caracterul specific al patrimoniului arhitectural din diferite țări [10].

Însărcinate cu un mesaj spiritual al trecutului, operele monumentale ale popoarelor găzduiesc în viața prezentă mărturia vie a tradițiilor lor seculare. Umanitatea, care în fiecare zi ia cunoștință de unitatea valorilor umane, le consideră ca un patrimoniu comun și, față de generațiile viitoare, se declară solidar responsabile de protecția lor. Ele trebuie transmise în plinătatea autenticității lor.

De aici este esențial ca principiile care trebuie să primeze la conservarea și restaurarea monumentelor să fie emise în comun și formulate pentru cadrul internațional, lăsând fiecărei națiuni grija de a asigura aplicarea lor în cadrul propriei culturi și tradiții.

Dând o primă formă acestor principii fundamentale, Carta de la Atena din 1931 a contribuit la dezvoltarea unei vaste mișcări internaționale, care implicit a fost reflectată în documente naționale, în activitatea ICOM și a UNESCO, și în crearea prin aceasta din urmă a Centrului internațional de studii pentru conservarea și restaurarea bunurilor culturale. Sensibilitatea și spiritul critic se reflectă asupra problemelor mereu prea complexe și prea nuanțate; de asemenea, ele vin să reexamineze principiile Cărții, să le aprofundeze și să le lărgească într-un nou document, adică în prezenta Cartă.

8. Convenția cu privire la măsurile ce urmează a fi luate pentru interzicerea și împiedicarea operațiunilor ilicite de import, export și transfer al dreptului de proprietate asupra bunurilor culturale, adoptată la Paris, la 14.11.1970 [11]

Conferința generală a Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură, reunită la Paris între 12 octombrie și 14 noiembrie 1970 în cea de-a XVI-a sesiune a sa, reamintind importanța dispozițiilor Declarației privind principiile cooperării culturale internaționale, adoptată la cea de-a XIV-a sesiune a Conferinței generale, consideră că schimbul de bunuri culturale între popoare, în scopuri științifice, culturale și educative, a condus la aprofundarea cunoașterii civilizației umane, a îmbogățirii vieții culturale a tuturor popoarelor și a nașterii respectului și stimei mutuale între națiuni, că bunurile culturale reprezintă unul dintre elementele fundamentale ale civilizației și culturii popoarelor care își dobândesc adevărata lor valoare prin cunoașterea precisă a originii, istoriei și contextului în care au apărut, că fiecare stat are datoria de a proteja patrimoniul constituit din bunurile culturale care există pe teritoriul său împotriva furtului, săpăturilor arheologice clandestine și exportului ilicit. Dar pentru a preveni aceste pericole, este indispensabil ca fiecare stat să fie conștient de obligațiile morale ce îi revin cu privire la respectul față de propriul patrimoniu cultural, precum și celui al tuturor națiunilor, considerând că muzeele, bibliotecile și arhivele, în calitatea lor de instituții culturale, trebuie să vegheze ca alcătuirea colecțiilor lor să se întemeieze pe principii morale universal recunoscute. Convenția mai consideră că operațiunile ilicite de import, export și transfer de proprietate al bunurilor culturale împiedică înțelegerea mutuală între națiuni, pe care UNESCO are datoria să o favorizeze, recomandând, printre altele, statelor interesate, convenții internaționale în acest scop, considerând că, pentru a fi eficace, protecția patrimoniului cultural trebuie să fie organizată atât pe plan național, cât și pe plan internațional și necesită o strânsă colaborare între state, considerând ca la Conferința generală UNESCO din 1964 a fost deja adoptată o astfel de recomandare. Luând act de noile propuneri privind măsurile necesare pentru interzicerea și împiedicarea operațiunilor ilicite de import, export și transfer de proprietate al bunurilor culturale, problema aceasta face obiectul pct.19 al ordinii de zi a sesiunii, după ce a fost hotărât, la cea de-a XV-a sesiune a sa, că această problemă va face obiectul unei convenții internaționale, adică a celei prezente și analizate.

Statele părți la prezenta Convenție recunosc că operațiunile ilicite de import, export și transfer de proprietate a bunurilor culturale (sunt considerate ilicite operațiunile de import, export și transfer de proprietate a bunurilor culturale efectuate contrar dispozițiilor adoptate de statele părți în virtutea prezentei Convenții) constituie una dintre cauzele principale ale sărăcirii patrimoniului cultural al țărilor de origine ale acestor bunuri și că o

colaborare internațională constituie unul dintre mijloacele cele mai eficace de protejare a bunurilor culturale respective împotriva tuturor pericolelor care decurg din aceste practici. În acest scop, statele părți la prezenta Convenție se angajează să combată aceste practici prin toate mijloacele de care dispun, în principal, și mai ales suprimându-le cauzele, stopându-le desfășurarea și ajutând la efectuarea reparațiilor care se impun.

9. Convenția UNESCO privind protecția patrimoniului mondial cultural și natural din 16.11.1972 [1]

Drept imbold pentru adoptarea prezentei Convenții au servit: convențiile, recomandările și rezoluțiile internaționale existente cu privire la proprietatea culturală și naturală care demonstrează importanța, pentru toate popoarele lumii, de a proteja această proprietate unică și de neînlocuit; părțile din moștenirea culturală sau naturală sunt de interes deosebit și, prin urmare, trebuie păstrate ca parte a patrimoniului mondial al omenirii în ansamblu; deteriorarea sau dispariția oricărui obiect al patrimoniului cultural sau natural constituie o sărăcire a moștenirii tuturor națiunilor lumii, considerând că protecția acestui patrimoniu la nivel național rămâne adesea incompletă datorită dimensiunii resurselor de care are nevoie și a resurselor economice, științifice și tehnologice insuficiente ale țării în care este situată proprietatea protejată.

Conferința generală a Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură întrunită la Paris de la 17 octombrie la 21 noiembrie 1972, în cea de-a XVII-a sesiune, constată că patrimoniul cultural și patrimoniul natural sunt din ce în ce mai amenințate de distrugere nu numai datorită cauzelor obișnuite de degradare, dar și prin evoluția vieții sociale și economice care le agravează, prin fenomene de alterare și de distrugere și mai grave, conștientizând că degradarea sau dispariția unui bun al patrimoniului cultural și natural constituie o diminuare nefastă a patrimoniului tuturor popoarelor lumii, că ocrotirea acestui patrimoniu la scară națională rămâne adesea insuficientă din cauza amplitudinii mijloacelor pe care le necesită și a insuficienței resurselor economice, științifice și tehnice ale țării pe teritoriul căreia se găsește bunul de salvagardat. Convenția amintește că actul constitutiv al organizației prevede că ea va sprijini menținerea, progresul și difuzarea cunoștințelor, veghind asupra conservării și protecției patrimoniului universal și recomandând popoarelor interesate convenții internaționale în acest scop, considerând că recomandările, rezoluțiile și convențiile internaționale existente privitoare la bunurile culturale și naturale demonstrează importanța pe care o prezintă, pentru toate popoarele din lume, salvagardarea acestor bunuri unice și de neînlocuit, indiferent de poporul căruia îi aparțin. Convenția consideră că unele bunuri din patrimoniul cultural au importanță excepțională care necesită protejarea lor ca parte din patrimoniul mondial al întregii omeniri, că prin amploarea și gravitatea noilor pericole care le amenință, întregii colectivități internaționale îi revine sarcina de a participa la ocrotirea patrimoniului cultural și natural de valoare universală excepțională, prin acordarea unei asistențe colective care fără a se substitui acțiunii statului interesat o va completa în mod eficace, că este indispensabil să se adopte în acest scop noi prevederi sub formă de convenții care să stabilească un sistem eficient de protejare colectivă a patrimoniului cultural și natural de valoare universală excepțională, organizat într-o formă permanentă și după metode științifice și moderne, după ce a hotărât cu prilejul celei de-a XVI-a sesiuni că această problemă va forma obiectul unei convenții internaționale.

Patrimoniul cultural și natural mondial reprezintă valorile inestimabile ale întregii omeniri. Deoarece valoarea lor este una desăvârșită, una neevaluabilă în bani sau în orice alt lucru, ele reprezintă istorie, iar istoria nu poate fi cumpărată, nici vândută. Datorită acestor circumstanțe au fost instituite prin Convenția dată măsuri de protejare a patrimoniului la nivel mondial.

Odată cu adoptarea Convenției este prevăzut că se va păstra, crește și difuza cunoștințe, asigurând conservarea și protecția patrimoniului lumii și recomandând altor națiunilor convenții internaționale necesare în scopul protecției.

Totodată, pentru asigurarea eficientă a acestor prevederi, Convenția a stabilit că se va institui în cadrul Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură un comitet interguvernamental pentru protecția patrimoniului cultural și natural al valorii universale excepționale, denumit Comitetul Patrimoniului Mondial. Acesta va fi compus din 15 state părți la Convenție, alese de statele părți la Convenție care se întrunesc în adunare generală în timpul sesiunii ordinare a Conferinței generale a Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură. Numărul de state membre ale Comitetului va fi majorat la 21 de la data sesiunii ordinare a Conferinței generale după intrarea în vigoare a prezentei Convenții pentru cel puțin 40 de state.

O altă abordare prevăzută de Convenție este întocmirea, de fiecare țară în parte, a unei liste denumite Lista patrimoniului mondial, aceasta reprezentând o listă de proprietăți, care fac parte din patrimoniul cultural și patrimoniul natural, astfel cum sunt definite în articolele 1 și 2 din Convenție, pe care le consideră ca având o valoare universală deosebită în ceea ce privește criteriile stabilite. O listă actualizată se va distribui la cel puțin o dată la doi ani. Fiecare stat parte la Convenție urmează să prezinte Comitetului pentru Patrimoniul Mondial un inventar al proprietăților care fac parte din patrimoniul cultural și natural, situat pe teritoriul său și potrivit pentru a fi inclus în lista menționată mai sus. Acest inventar, care nu va fi considerat exhaustiv, va include documentații despre locația imobilului în cauză și semnificația acesteia.

Odată cu adoptarea Convenției se va institui un fond pentru protecția patrimoniului cultural și natural mondial de valoare universală excepțională, numit Fondul pentru patrimoniul mondial. Fondul va constitui un fond fiduciar, în conformitate cu prevederile regulamentelor financiare ale Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură. Fiecare stat parte are obligația de a contribui cu diferite resurse la acest fond.

Convenția garantează asistență internațională fiecărui stat membru pentru protecția patrimoniului său cultural sau natural cu valoare universală excepțională situată pe teritoriul său.

10. Carta Europeană a patrimoniului arhitectural adoptată de Consiliul Europei, octombrie 1975 (European Charter of the Architectural Heritage 1975 Adopted by the Council of Europe, October 1975) [12]

În preambulul prezentei Convenții este menționat: recunoscând că moștenirea arhitecturală este o expresie de neînlocuit a culturii europene, idee împărtășită de toți, toate statele europene trebuie să manifeste o solidaritate reală în păstrarea acestui patrimoniu. Având în vedere că viitorul moștenirii arhitecturale depinde în mare măsură de aceasta, integrarea ei în contextul vieții oamenilor este de necontestat, iar schemelor de planificare și dezvoltare regională și urbană li se acordă o atenție deosebită. Ținând cont de Recomandarea Conferinței Europene a Miniștrilor responsabilă de păstrarea și reabilitarea

patrimoniului cultural, incluzând monumentele și siturile, adoptată la Bruxelles în 1969 și de Recomandarea 589 (1970) a Adunării Consultative a Consiliului Europei prin care se solicită o cartă referitoare la patrimoniul arhitectural, se ia hotărârea de a promova o politică europeană comună și acțiuni de protejare a patrimoniului arhitectural bazate pe principiile integrate de conservare. Guvernelor statelor membre li se recomandă să ia măsurile necesare legislative, administrative, financiare și educaționale pentru implementarea unei politici de conservare integrată privind patrimoniul arhitectural și pentru a trezi interesul public privind o astfel de politică. Luând în considerare rezultatele europene, Campania Anului Patrimoniului Arhitectural organizată în 1975 sub auspiciile Consiliului Europei adoptă și proclamă principiile următorului statut, redactat de către Comitetul Consiliului pentru Europa pentru monumente și site-uri:

1. Trecutul întruchipat în patrimoniul arhitectural asigură acest tip de mediu indispensabil unei vieți echilibrate și complete.

2. Moștenirea arhitecturală este un capital de spirit cultural, social de neînlocuit și valoare economică.

3. Structura centrelor și siturilor istorice este favorabilă unui echilibru social armonios.

4. Moștenirea arhitecturală are un rol important în educație.

5. Acest patrimoniu este în pericol. Este amenințat de ignoranță, obsolescență, deteriorare de orice fel și neglijare.

6. Conservarea integrată determină aceste pericole. Conservarea integrată se realizează prin aplicarea restaurării sensibile tehnice și alegerea corectă a funcțiilor adecvate.

7. Conservarea integrată depinde de condițiile legale, administrative, financiare și suport tehnic.

Carta Europeană a patrimoniului arhitectural vine cu propunerea și cu îndemnul de a păstra și îngriji bunurile, parte componentă a patrimoniului arhitectural, și transmiterea lor generațiilor viitoare pentru cunoașterea trecutului țării și pentru informarea generației tinere despre trecutul și importanța fiecărui bun.

11. Declarația de la Amsterdam, 1975 [13]

Documentul final al Congresului de la Amsterdam consemnează aprobarea Cărții și constată angajamentul statelor membre de a proteja patrimoniul european comun, pe baza unei colaborări active între ele, precum și cu celelalte state europene. Totodată, documentul formulează unele concluzii și recomandări cu referire la conținutul Cărții.

„Ca finalizare solemnă a Anului European al Patrimoniului Arhitectural 1975, Congresul de la Amsterdam, reunind delegați provenind din întreaga Europă, aprobă cu căldură Carta Europeană a Patrimoniului Arhitectural promulgată de Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, care recunoaște arhitectura Europei ca patrimoniu comun tuturor popoarelor ce o compun și afirmă intenția statelor membre de a coopera între ele și cu celelalte state europene pentru a-l proteja.

De asemenea, Congresul afirmă că patrimoniul arhitectural al Europei constituie parte integrantă a patrimoniului cultural mondial și constată cu satisfacție angajamentul reciproc de a favoriza cooperarea și schimburile în domeniul cultural, angajament inclus în Actul final al Conferinței privind securitatea și cooperarea europeană aprobat la Helsinki în iulie”.

12. Recomandarea privind salvagardarea ansamblurilor istorice sau tradiționale și rolul acestora în viața contemporană, 26 noiembrie 1976 [14]

Aceasta implică o serie de măsuri care pot fi adoptate de fiecare parte pentru a proteja patrimoniul său cultural, câteva dintre ele fiind:

- **măsuri legale și administrative** prevăzute în pct.9 al Recomandării;
- **măsuri tehnice, economice și sociale** prevăzute în pct.18-21; 27; 31-32, 35-36.

Evident, și în restul cuprinsurilor convențiilor se pune accent pe cooperarea dintre state și acordarea sprijinului atât moral, prin oferirea informațiilor și spoturilor educaționale, crearea cluburilor de voluntari, cât și material, prin acordarea ajutoarelor financiare, alocarea bugetelor, primirea-oferirea donațiilor. Acest aspect poate fi vizualizat în pct.54 al prezentei Recomandări UNESCO. Statele membre ar trebui să colaboreze în domeniul protejării complexurilor istorice și al mediului lor, folosind dacă consideră că este de dorit asistența organizațiilor internaționale, interguvernamentale și neguvernamentale, în special prin utilizarea Centrului de documentare UNESCO / ICOM / ICOMOS.

13. Convenția europeană privind infracțiunile asupra bunurilor culturale semnată la Delphi în data de 23 iunie 1985 [15]

Prezenta Convenție trebuie să fie aplicată bunurilor culturale enumerate în Anexa a II-a, paragraful 1, și care sunt: *a. obiectele rezultate din cercetările de suprafață sau săpăturile arheologice (legale sau clandestine), desfășurate pe pământ sau sub apă; b. elementele provenind din dezmembrarea monumentelor artistice sau istorice sau a siturilor arheologice; c. tablourile, picturile și desenele, realizate în întregime de mână, pe orice suport și din orice material, care prezintă o mare valoare din punct de vedere artistic, istoric, arheologic, științific sau din oricare alt punct de vedere cultural; d. operele originale de artă monumentală și de sculptură, din orice material, care prezintă o mare valoare din punct de vedere artistic, istoric, arheologic, științific sau din oricare alt punct de vedere cultural, ca și elemente provenind din dezmembrarea unor asemenea opere; e. gravuri, stampe, litografii și fotografii originale, care prezintă o mare valoare din punct de vedere artistic, istoric, arheologic, științific sau din oricare alt punct de vedere cultural; f. unelte, ceramică, inscripții, monede, sigilii, bijuterii, arme și vestigii funerare, inclusiv mumii, mai vechi de o sută de ani; g. obiecte de mobilier, tapiserii, covoare și îmbrăcăminte, mai vechi de o sută de ani; h. instrumente muzicale mai vechi de o sută de ani; i. manuscrise rare și incunabule, singulare sau în colecții.*

Oricare stat-contractant poate, în orice moment, să declare că, în înțelesul prezentei Convenții, consideră obiecte culturale, de asemenea, oricare sau mai multe dintre categoriile de bunuri enumerate în Anexa a II-a, paragraful 2. Astfel, Anexa a II-a, paragraful 2 prevede următoarele: *a. ansambluri și montaje artistice originale, din orice material, care prezintă o mare valoare din punct de vedere artistic, istoric, arheologic, științific sau din oricare alt punct de vedere cultural; b. opere de artă aplicată în materiale precum sticla, ceramica, metalul, lemnul etc., care prezintă o mare valoare din punct de vedere artistic, istoric, arheologic, științific sau din oricare alt punct de vedere cultural; c. cărți vechi, documente și publicații de interes special (istoric, artistic, științific, literar etc.), izolate sau în colecție; d. arhive, inclusiv documente scrise, hărți și alte materiale cartografice, fotografice, pelicule cinematografice, înregistrări sonore și arhive imprimate pe orice tip de mașină care înregistrează, care sunt o mare valoare din punct de vedere artistic, istoric, arheologic, științific sau din oricare alt punct de vedere cultural; e. bunuri care se raportează la istorie, inclusiv istoria științei și tehnicii, ca și istoria militară și socială; f. bunuri care se raportează la viața conducătorilor, gânditorilor,*

savanților și artiștilor naționali; g. bunuri care se raportează la evenimente de importanță națională; h. colecții și specimene rare de zoologie; i. colecții și specimene rare de botanică; j. colecții și specimene rare de mineralogie; k. colecții și specimene rare de anatomie; l. obiecte de interes paleontologic; m. material de interes antropologic; n. obiecte de interes etnologic; o. obiecte de interes filatelic; p. obiecte de interes numismatic; q. toate vestigiile și obiectele sau altfel de urme ale existenței umane care sunt mărturiile ale epocilor și civilizațiilor pentru care săpăturile sau descoperirile arheologice constituie principala sursă sau una dintre principalele surse de informare științifică; r. monumente de arhitectură, artă sau istorie; s. situri și structuri de importanță arheologică și istorică sau științifică sau alte semne de ordin religios sau laic, având o importantă valoare istorică, științifică, artistică sau arhitecturală, inclusiv grupurile de structuri tradiționale, cartierele istorice din zonele urbane sau rurale construite și structurile etnologice ale culturilor anterioare care există într-o formă validă.

În orice moment, oricare stat-contractant poate să declare că pentru scopurile acestei Convenții, consideră, de asemenea, drept obiecte culturale una sau mai multe categorii de obiecte mobile sau imobile, prezentând interes artistic, istoric, arheologic, științific sau orice alt fel de interes cultural, și care nu este inclus în Anexa a II-a (art.2).

Oricare stat-contractant poate, în orice moment, să declare că pentru obiectivele prezentei Convenții, consideră, de asemenea, ca fiind infracțiuni privind obiectele culturale, faptele sau omisiunile enumerate în oricare sau în mai multe subalineate din Anexa a III-a, paragraful 2.

Orice stat-contractant ar putea, la orice moment, să declare că pentru scopurile prezentei Convenții, poate, de asemenea, să fie considerate infracțiuni privitor la obiectele culturale oricare sau mai multe fapte și omisiuni care afectează obiectele culturale și care nu sunt enumerate în Anexa a III-a.

Important pentru Convenție este **stabilirea jurisdicției** (art.13): Fiecare Parte va lua măsurile necesare pentru a stabili competența sa (juridică, n.n.), pentru urmărirea pe cale judiciară a oricărei infracțiuni privind obiectele culturale: a. comisă pe teritoriul său, inclusiv apele sale interne și teritoriale sau spațiul său aerian; b. comisă la bordul unei nave sau al unei aeronave înmatriculată de statul respectiv; c. comisă în afara teritoriului său de unul din cetățenii săi; d. comisă în afara teritoriului său de o persoană având reședința pe teritoriul său; e. comisă în afara teritoriului său, dacă obiectul împotriva căruia este îndreptată infracțiunea aparține acestei Părți sau unuia dintre cetățenii săi; f. comisă în afara teritoriului său, atunci când a fost îndreptată împotriva unui obiect cultural descoperit, la origine, pe teritoriul său.

Prezenta Convenție stabilește și organul care va urmări aplicarea prezentei Convenții și va face orice este necesar pentru a facilita reglementarea prin buna înțelegere a oricărei dificultăți apărute ca urmare a execuției acesteia. Acest organ este Comitetul European pentru Problemele Criminalității, al Consiliului European.

14. În sensul Convenției pentru protecția patrimoniului arhitectural al Europei - Granada, 3 octombrie 1985 [16] patrimoniul arhitectural este recunoscut ca o expresie de neînlocuit a bogăției și a diversității patrimoniului cultural al Europei, o mărturie neprețuită a trecutului nostru și un bun comun al tuturor europenilor.

Convenția pentru conservarea patrimoniului arhitectural al Europei este concomitent o realizare și o nouă linie de start. Ea marchează consacrarea juridică pe plan internațional a douăzeci de ani de colaborare europeană în materie de patrimoniu arhitectural.

Documentul oferă simultan un nou cadru de cooperare pentru statele membre ale Consiliului Europei și, eventual, pentru alte state.

Statele membre ale Consiliului Europei, semnatare ale prezentei Convenții, considerând că scopul Consiliului Europei este de a realiza o uniune mai strânsă între membrii săi, îndeosebi pentru a salvagarda și a promova idealurile și principiile care sunt patrimoniul lor comun, recunoscând că patrimoniul arhitectural constituie o expresie de neînlocuit a bogăției și a diversității patrimoniului cultural al Europei, o mărturie neprețuită a trecutului nostru și un bun comun al tuturor europenilor, reamintind importanța transmiterii unui sistem de referințe culturale generațiilor viitoare, a ameliorării condițiilor de viață urbană și rurală și a favorizării în același timp a dezvoltării economice, sociale și culturale a statelor și a regiunilor au convenit să instituie un regim legal de protecție a patrimoniului arhitectural.

Începând cu 1963[17, p. 103 - 104], Adunarea parlamentară a Consiliului Europei înaintează inițiativa de a promova o cooperare europeană interguvernamentală în vederea conservării și valorificării patrimoniului cultural imobiliar. Imediat după prima Conferință europeană a miniștrilor responsabili de acest sector, ținută la Bruxelles în perioada 25-27 noiembrie 1969, Adunarea, prin Recomandarea sa nr 589 (1970), atrăgea atenția Comitetului de miniștri al Consiliului Europei asupra oportunității creării unui comitet permanent de cooperare și a elaborării unei carte europene ce ar conține „principiile generale de conservare și valorificare” a patrimoniului, urmând ca, în lumina acestei carte, „să fie elaborată o convenție europeană”.

Un important proces deliberativ a avut loc în anii '70 sub auspiciile Organizației. Acesta trebuia să conducă la adoptarea de către Comitetul de miniștri, în septembrie 1975, a Cartei europene cu privire la patrimoniul arhitectural. Principiile acestei carte, pe care le regăsim în declarația Congresului de la Amsterdam, Culegere de acte normative naționale și convenții internaționale 103 încununare a Anului european al patrimoniului arhitectural (1975), marchează o etapă importantă a gândirii europene în materie de conservare a patrimoniului imobiliar [17, p. 104]. Pe viitor, se admitea pretutindeni necesitatea de a «integra» conservarea în urbanism, a proteja complexurile istorice în ambianța lor, a încadra patrimoniul în circuitul economic și social.

După 1975, Programul interguvernamental al Consiliului Europei a aprofundat cooperarea. Rezoluția nr.(76) 28 a Comitetului de miniștri recomanda în 1976 guvernelor statelor membre să-și aducă sistemul legislativ și reglementar în conformitate cu exigențele „conservării integrate”. Deși, puterea juridică a unei convenții este superioară celei a unei declarații sau recomandări și implică statele în relații de drept internațional public, a fost necesar să se insiste asupra ei în 1982, prin Rezoluția 127 a Conferinței autorităților locale și regionale din Europa cu privire la cea de a patra Reuniune europeană a reprezentanților orașelor istorice, organizată la Fribourg (Elveția), în octombrie 1981, de către Conferința autorităților locale și regionale din Europa, precum și de către asociația Europa Nostra [17, p. 103 - 104].

Această rezoluție cerea de asemenea Comitetului de miniștri să organizeze, în acest scop, o a doua Conferință europeană a miniștrilor responsabili de Patrimoniul arhitectural. În acest context, Comitetul de Miniștri a împuternicit, în septembrie 1981, Comitetul de administrare a sectorului patrimoniu din cadrul Programului interguvernamental de lucru (Comitetul de conducere pentru politica urbană și patrimoniul arhitectural (CCUP; acr. fr. CDUP)) să formuleze, în baza unui studiu preliminar, un aviz cu privire la posibilitatea și

oportunitatea elaborării unei Convenții europene pentru conservarea patrimoniului arhitectural.

Ca urmare a acestui mandat și după examinarea în ședința plenară din februarie 1983 a studiului prealabil efectuat în 1982 de Centrul universitar european din Nancy, la cererea Secretariatului, CCUP și-a dat acordul de principiu pentru elaborarea unei convenții. La propunerea CCUP, Comitetul de miniștri a hotărât, în 1983, în cadrul celei de a 360-ea reuniuni, crearea, în cadrul

Programului interguvernamental de lucru, a unui comitet restrâns de experți cu misiunea de a elabora un proiect de convenție europeană cu privire la conservarea patrimoniului arhitectural [17, p.104].

La elaborarea proiectului au participat următoarele state, reprezentate în Comitetul restrâns de experți: **Austria, Belgia, Danemarca, Franța, Republica Federală Germană, Grecia, Irlanda, Italia, Portugalia, Spania, Elveția și Marea Britanie**. Comitetul s-a întrunit de trei ori, în decembrie 1983, iunie 1984 și în noiembrie 1984, sub președinția ambasadorului Alfred Wacker, fost reprezentant permanent al Elveției pe lângă Consiliul Europei.

15. Carta internațională privind protecția orașelor istorice adoptată de ICOMOS în octombrie 1987 [18]

Chiar în preambulul prezentei Cărți este stabilită importanța și actualitatea apariției unui asemenea act, care vine în completarea Cărții internaționale pentru conservarea și restaurarea monumentelor și siturilor (Veneția, 1964) și a Recomandării UNESCO privind protecția ansamblurilor istorice sau tradiționale și rolul lor în viața contemporană (Varșovia-Nairobi, 1976). Astfel, rezultând dintr-o dezvoltare mai mult sau mai puțin spontană sau dintr-un proiect întocmit, toate orașele istorice din lume constituie expresii materiale ale diversității societăților pe parcursul istoriei și sunt, din acest punct de vedere, perfect istorice.

Prezenta Cartă prevede mai exact orașele mari sau mici și centrele sau cartierele istorice, cu propriul mediu natural sau de construcții, care, pe lângă calitatea lor de documente istorice, exprimă valorile proprii civilizațiilor urbane tradiționale. Or, acestea sunt amenințate de degradare, de destructurare prin distrugere, sub efectul unei lumi a urbanizării, născută în era industrializării și care atinge la moment toate societățile.

În fața acestei situații deseori dramatică, care provoacă pierderi ireparabile cu caracter cultural și social, și chiar economic, Consiliul internațional al monumentelor și siturilor (ICOMOS) a considerat necesar de a elabora o "Cartă internațională pentru protecția orașelor istorice".

Completând Carta internațională pentru conservarea și restaurarea monumentelor și siturilor (Veneția, 1964), acest nou text definește **principiile și obiectivele, metodele și instrumentele de acțiune menite să păstreze calitatea de orașe istorice, să favorizeze armonia vieții individuale și sociale și să perpetueze ansamblul bunurilor, chiar și celor modeste, care constituie memoria umanității**.

Ca și în textul Recomandării UNESCO privind protecția ansamblurilor istorice sau tradiționale și rolul lor în viața contemporană (Varșovia-Nairobi, 1976), precum și în textele altor documente internaționale, înțelegem aici prin „protecția orașelor istorice” măsurile necesare protejării, conservării și restaurării lor, precum și asigurarea dezvoltării coerente și adaptării armonioase la viața contemporană.

În continuarea textului Cărții sunt expres determinate **principiile și obiectivele principale ale protecției orașelor istorice**:

1. Protecția orașelor și cartierelor istorice, pentru o mai bună eficiență, trebuie să fie parte integrantă a unei politici coerente de dezvoltare economică și socială și să fie luată în considerare la elaborarea planurilor de amenajare și urbanism la toate nivelurile.

2. Valorile spre ocrotire constituie caracteristica istorică a orașului și ansamblului elementelor materiale și spirituale care îi redau imaginea.

3. Participarea și implicarea tuturor locuitorilor orașului la protecția lui este indispensabilă.

4. Intervențiile într-un cartier sau oraș istoric trebuie să fie efectuate cu prudență, ținând cont de metodele de rigoare, evitând orice dogmatism, dar ținând cont de problemele specifice la fiecare caz particular.

16. Carta pentru protecția și gestiunea patrimoniului arheologic adoptată de ICOMOS în octombrie 1990 [19]

Chiar în introducerea acestui tratat [20, p.88] este unanim recunoscut că deslușirea originilor și dezvoltării societății umane este de o importanță fundamentală pentru umanitate în întregime, permițându-i să recunoască rădăcinile sale culturale și sociale.

Patrimoniul arheologic constituie mărturia esențială a activităților umane din trecut. Protecția și gestionarea sa atentă sunt deci indispensabile pentru a permite arheologilor și altor savanți să-l studieze și să-l interpreteze în numele generațiilor prezente și viitoare și în beneficiul lor. Protecția acestui patrimoniu nu se poate baza numai pe punerea în operă a unor tehnici arheologice. Ea impune o bază mult mai largă de cunoaștere și de competențe profesionale și științifice. Unele componente ale patrimoniului arheologic fac parte din structurile arhitecturale.

În acest caz, ele trebuie protejate cu respectul criteriilor privind patrimoniul arhitectural enunțate în 1964 prin Carta de la Veneția pentru restaurarea și conservarea monumentelor și siturilor; altele fac parte din tradițiile vii ale populațiilor autohtone a căror participare devine astfel esențială pentru protecția și conservarea lor.

Din aceste motive și multe altele, protecția patrimoniului arheologic trebuie să se bazeze pe colaborarea efectivă între specialiștii de diferite discipline. Ea impune și colaborarea cu serviciile publice, cu cercetători, cu întreprinderi private sau publice și cu marele public. În consecință, această Cartă enunță principii aplicabile în diferite sectoare ale gestiunii patrimoniului arheologic.

Ea include sarcinile puterilor publice și ale legislatorilor, reguli profesionale aplicabile inventarierii, prospectării, săpăturilor, documentării, cercetării, menținerii, conservării, reconstruirii, informării, prezentării, punerii la dispoziția publicului și afectării patrimoniului arheologic la fel ca și definirii calificării personalului însărcinat cu protecția sa.

Această Cartă a fost motivată de succesul Cărții de la Veneția ca document normativ și sursă de inspirație în domeniul politicii și practicilor guvernamentale, științifice și profesionale.

Carta trebuie să enunțe principiile fundamentale și recomandările de o însemnătate globală, motiv pentru care nu poate lua în considerare dificultățile și virtuțile proprii unor regiuni sau țări. Pentru a răspunde unor astfel de nevoi, Carta ar trebui în consecință să fie completată pe plan regional și național cu principii și reguli suplimentare.

17. Convenția europeană pentru protecția patrimoniului arheologic (revizuită), adoptată la Valetta, din 16.01.1992 [21]

Convenția europeană pentru protecția patrimoniului arheologic (versiunea revizuită) reflectă evoluția practicilor arheologice în Europa. Ea este chemată să înlocuiască Convenția inițială din 1969, introducând concepții și idei devenite practici curente. Convenția revăzută este rezultatul unei experiențe de douăzeci de ani de aplicare a Convenției inițiale și conține dispoziții destinate să umple lacunele și să consolideze cooperarea europeană.

Statele-părți inițiale la această Convenție sunt: Austria, Belgia, Cipru, Danemarca, Franța, Germania, Grecia, Islanda, Italia, Liechtenstein, Luxemburg, Malta, Portugalia, Spania, Suedia, Elveția, Marea Britanie, Bulgaria, Sfântul Scaun, URSS și Iugoslavia.

Cu începere din anii '60 ai sec. al XX-lea, Consiliul Europei s-a implicat activ în activitățile de protecție a patrimoniului cultural european, adoptând o serie de convenții, recomandări și rezoluții, care îndeamnă statele membre să elaboreze și să dezvolte politici de protejare culturală actuale. Una dintre cele mai importante, ca pondere, conținut și valoare, tratate europene în domeniul patrimoniului arheologic este Convenția europeană pentru protecția patrimoniului arheologic, semnată, inițial, la Londra pe 6 mai 1969, iar ulterior revizuită, actualizată și deschisă spre semnare la La Valetta, începând cu 16 ianuarie 1992. Convenția este cunoscută în cercurile diplomatice și cu denumirea prescurtată Convenția de la La Valetta sau Convenția de la Malta, datorită locului unde a fost adoptată și deschisă spre semnare. Republica Moldova a semnat convenția la 4.05.1998, a ratificat-o pe 11.10.2001 și a considerat-o intrată în vigoare din 22.06.2002.

De la prima lectură a celor două documente, principala diferență este schimbarea de perspectivă: Convenția din 1969 pune accentul pe săpături și descoperiri, în timp ce Convenția revizuită (Valetta) ia în considerare patrimoniul arheologic, ca parte a peisajului cultural (articolul 1). De asemenea, rezultă ideea că în permanenta bătălie pentru salvarea patrimoniului arheologic trebuie încheiată o alianță cu cei care trebuie să-și asume și ei responsabilitate, fie politicieni, administratori la nivel local sau central, arhitecți și urbanisti, investitori sau educatori de toate nivelurile. Iată de ce este esențială educarea, participarea și sensibilizarea publicului ("public awarness"), singurul factor care, însumat, poate exercita o presiune reală și eficientă asupra guvernanților.

Prevederile acestui important act european au fost elaborate în baza mai multor documente: Convenția culturală europeană, Convenția pentru conservarea patrimoniului arhitectural al Europei, Convenția europeană privind infracțiunile asupra bunurilor culturale, Recomandările Adunării Parlamentare cu privire la arheologie și Recomandarea nr. (89) 5 cu privire la protecția și valorificarea patrimoniului arheologic în contextual operațiunilor de amenajare urbană și rurală. Consiliul Europei cheamă toate statele europene să colaboreze cât mai strâns „pentru a salvarda și a promova idealurile și principiile care țin patrimoniul lor comun”. Scopul convenției este “de a proteja patrimoniul arheologic ca sursă a memoriei colective europene și ca instrument de studiu istoric și științific”. Convenția pune în continuare accent pe valoarea științifică a patrimoniului arheologic și pe modul de explorare a acestor resurse culturale în contextul realităților contemporane. Pentru a fi mai expliciti în argumentarea importanței acestei Convenții, vom reda conținutul de bază al acestui act.

Statele membre ale Consiliului Europei și celelalte state părți la Convenția culturală europeană, semnatare ale prezentei Convenții (revizuită), consideră că scopul Consiliului Europei este de a realiza o uniune mai strânsă între membrii săi pentru a salvarda și a

promova idealurile și principiile care sunt patrimoniul lor comun, reamintind că patrimoniul arheologic este un element esențial pentru cunoașterea trecutului civilizațiilor, recunoscând că patrimoniul arheologic european, mărturie a unei străvechi istorii, este supus unor grave amenințări de degradare atât prin înmulțirea marilor lucrări de amenajare, cât și datorită riscurilor naturale, săpăturilor clandestine ori lipsite de caracter științific sau insuficientei informări a publicului. În acest sens se afirmă necesitatea de a introduce, acolo unde nu există, procedurile de control administrativ și științific care se impun și de a integra preocupările de protecție a patrimoniului arheologic în politicile de amenajare urbană și rurală și de dezvoltare culturală, subliniind că răspunderea pentru ocrotirea patrimoniului arheologic revine nu numai statului direct interesat, ci și tuturor țărilor europene, în vederea reducerii riscurilor de degradare și pentru a promova conservarea lui prin încurajarea schimburilor de specialiști și de experiență, constatând necesitatea de a completa principiile formulate de Convenția europeană pentru protecția patrimoniului arheologic, semnată la Londra la 6 mai 1969, ca urmare a evoluției politicilor de amenajare teritorială în țările europene. Astfel, potrivit Convenției nr. 147 pentru protecția patrimoniului arheologic, scopul principal al acestui act este de a proteja patrimoniul arheologic ca sursă a memoriei colective europene și ca instrument de studiu istoric și științific.

Convenția revizuită își propune să scoată în evidență importanța științifică a patrimoniului arheologic. În trecut, siturile și monumentele arheologice erau cercetate în speranța de a găsi obiecte ce urmau a fi plasate în muzee și galerii de artă.

Până în ziua de azi, mulți privesc acest patrimoniu ca pe o sursă de profit comercial. Statele trebuie să împiedice aceste practici. Convenția revizuită își propune deci același scop ca și Carta pentru protecția și amenajarea patrimoniului arheologic, elaborată de Consiliul internațional pentru situri (și numită în continuare Carta ICOMOS, în engleză „International Council of Monuments and Sites”), care postulează: „Cunoașterea arheologică e fondată în principal pe studiul științific al patrimoniului arheologic”, săpăturile constituind o soluție extremă în acest gen de cercetări. Sensul afirmației de mai sus nu este că patrimoniul trebuie să rămână neatins, ci faptul că, grație tehnicilor științifice, destructive sau nu, patrimoniul poate să ne edifice asupra evoluției umanității în Europa și să constituie o „sursă a memoriei colective europene” [17, p. 125 - 126].

Preambulul este extrem de util la interpretarea Convenției revăzute. El o plasează în cadrul activităților Consiliului Europei cu privire la patrimoniul cultural începute odată cu intrarea în vigoare a Convenției culturale europene. Adunarea parlamentară, de exemplu, a adoptat o serie de recomandări privind patrimoniul cultural subacvatic, utilizarea detectoarelor de metale și circulația operelor de artă. Preambulul subliniază, de asemenea, problemele cu care se confruntă conservarea patrimoniului arheologic în zonele geografice destinate marilor proiecte de amenajare. Aceste proiecte, indiferent dacă vizează reorganizarea zonelor amenajate cu construcții sau exploatarea terenurilor înțelenite, exercită adeseori un impact serios asupra patrimoniului care rămâne a fi „un element esențial pentru cunoașterea istoriei civilizației”. În încheiere, preambulul subliniază necesitatea unei acțiuni comune a statelor europene. Convenția revizuită începe cu o definiție generală a cărei principii de bază le regăsim în Convenția din 1969, dar care a fost perfecționată în Convenția revăzută [17, p. 125 - 126].

Evident [22], Convenția este cel mai important text legislativ european referitor la protecția patrimoniului arheologic. Cu toate acestea, Convenția La Valetta nu este doar o

manifestare a interesului forurilor europene pentru protecția patrimoniului arheologic, ci este, în aceeași măsură, o reglementare care statuează principiul cunoscut "*le casseur doit payer*" sau "*the polluter must pay*". În acest mod se reglementează de fapt principiul compromisului, care guvernează orice săpătură arheologică preventivă.

Concluzia analizei acestei Convenții constă în faptul că patrimoniul arheologic este "***o sursă a memoriei colective europene***". De aceea, sperăm că în procesul de reformare continuă a sistemului legislativ moldovenesc se va ține cont și de prevederile acestui act european. Cel mai important pas în această direcție ar fi ca prevederile acestei Convenții să fie puse la temelie unei legi naționale privind protejerea, cercetarea și valorificarea patrimoniului arheologic, cu atât mai mult cu cât Convenția încurajează statele europene să instituie un sistem juridic de protecție a patrimoniului arheologic.

18. Convenția pentru protecția patrimoniului arhitectural al Europei din 03.10.1995 [23]

Statele membre ale Consiliului Europei, semnatare ale prezentei Convenții, consideră că scopul Consiliului Europei este de a realiza o uniune mai strânsă între membrii săi, îndeosebi pentru a salvagarda și a promova idealurile și principiile care sunt patrimoniul lor comun, recunoscând că patrimoniul arhitectural constituie o expresie de neînlocuit a bogăției și a diversității patrimoniului cultural al Europei, o mărturie neprețuită a trecutului nostru și un bun comun al tuturor europenilor. Având în vedere Convenția culturală europeană, semnată la Paris la 19 decembrie 1954, și îndeosebi primul articol al acesteia, Carta europeană a patrimoniului arhitectural, adoptată de Comitetul Miniștrilor al Consiliului Europei la 26 septembrie 1975, și Rezoluția (76) 28 cu privire la adaptarea sistemelor legislative și a reglementărilor naționale la exigențele conservării integrate a patrimoniului arhitectural, adoptată la 14 aprilie 1976, Recomandarea nr. 880 (1979) a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei cu privire la conservarea patrimoniului arhitectural și ținând seama de Recomandarea nr. R (80) 16 a Comitetului Miniștrilor către statele membre privind pregătirea de specialitate a arhitecților, urbaniștilor, a inginerilor constructori și a peisagiștilor, precum și Recomandarea nr. R (81) 13 a Comitetului Miniștrilor privind acțiunile ce urmează a fi întreprinse în favoarea unor meserii amenințate cu dispariția în cadrul activității artisanale, adoptată la 1 iulie 1981, reamintim importanța transmiterii unui sistem de referințe culturale generațiilor viitoare, a ameliorării condițiilor de viață urbană și rurală și a favorizării în același timp a dezvoltării economice, sociale și culturale a statelor și a regiunilor, afirmând importanța punerii de acord a principalelor orientări ale unei politici comune care să garanteze salvagardarea și punerea în valoare a patrimoniului arhitectural.

În această Convenție este analizată și masa edificiilor istorice care au rămas din secolele anterioare și care dețin valoare istorică și economică și care sunt supuse evidenței și conservării la nivel național și internațional, pentru a fi păstrate bunurile în starea în care au fost primite de la strămoși prin conservarea stilului și a valorilor pe care o transmit prin amenajare și ambianța pe care o emană fiecare monument și edificiu în parte.

Edificiile istorice reprezintă, de fapt, bogăția cu care suntem înzestrați astăzi de la strămoșii noștri. Valoarea lor istorică și economică reiese din gradul de importanță pe care îl oferă pentru fiecare țară în parte, deținătoare de monumente. Ele reprezintă evoluția și cultura specifică țării în care este plasat edificiul. Adevărata istorie a unei țări nu poate fi lipsită de edificii.

În Convenție este indicat că fiecare țară membră este obligată să respecte și să implementeze anumite condiții pentru conservarea și utilizarea corespunzătoare a monumentelor, construcțiilor vechi cu o anumită însemnătate istorică. Astfel, principala condiție a țărilor membre este să păstreze edificiile în starea în care se află, să nu cauzeze deteriorări și să nu ducă bunul până la starea de demolare. În cazul în care ar fi posibilă o reconstrucție sau o oarecare reparație care ar îmbunătăți starea edificiului, ar trebui neapărat să fie implementată și făcută, deoarece astfel se va putea păstra mai mult timp, prelungind „viața” acestuia.

Bunurile sunt ocrotite la nivel internațional prin intermediul convențiilor, iar la nivel național prin intermediul actelor legislative care fac referire la edificiile istorice și care potrivit respectivelor acte trebuie ocrotite și păstrate pentru o durată nelimitată de timp.

19. Convenția asupra protecției patrimoniului cultural subacvatic, Paris, 2 noiembrie 2001 [24]

Convenția cuprinde un preambul, care stabilește că Conferința generală a Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură, întrunită în cea de-a 31-a sesiune a sa, la Paris, între 15 octombrie și 3 noiembrie 2001, recunoaște importanța patrimoniului cultural subacvatic ca parte integrantă a patrimoniului cultural al umanității și ca element deosebit de important al istoriei popoarelor, națiunilor și al relațiilor reciproce în ceea ce privește patrimoniul lor comun, conștientizând cât de importante sunt protecția și conservarea patrimoniului cultural subacvatic și că responsabilitatea acestei obligații aparține tuturor statelor; constată creșterea interesului și aprecierii publicului față de patrimoniul cultural subacvatic; este convinsă de importanța care revine cercetării, informării și educației pentru protecția și conservarea patrimoniului cultural subacvatic, că publicul are dreptul să beneficieze de avantajele educative și recreative ale unui acces responsabil și inofensiv la patrimoniul cultural subacvatic *in situ* și că educarea publicului contribuie la o mai bună cunoaștere, apreciere și protecție a acestui patrimoniu; este conștientă de faptul că intervențiile neautorizate asupra patrimoniului cultural subacvatic reprezintă o amenințare la adresa acestuia și că este necesară adoptarea de măsuri mai severe pentru a împiedica asemenea intervenții, fiind conștientă de necesitatea de a răspunde în mod adecvat posibilului impact negativ pe care unele acțiuni legitime le-ar putea avea în mod întâmplător asupra patrimoniului cultural subacvatic; este deosebit de preocupată de intensificarea exploatarea comercială a patrimoniului cultural subacvatic și, în particular, de unele activități care au ca scop vânzarea, achiziționarea sau schimburile de elemente, aparținând patrimoniului cultural subacvatic, înțelegând că progresul tehnologic facilitează descoperirea și accesul la patrimoniul cultural subacvatic; este convinsă că o cooperare între state, organizații internaționale, instituții științifice, organizații profesionale, arheologi, scafandri, alte părți interesate și publicul larg este indispensabilă pentru protecția patrimoniului cultural subacvatic, considerând că prospectarea, explorările și protecția patrimoniului cultural subacvatic necesită accesul și folosirea de metode științifice specifice și utilizarea de tehnici și de materiale adecvate, precum și un înalt grad de specializare profesională, ceea ce indică adoptarea unor criterii uniforme în domeniu; este conștientă de necesitatea codificării și dezvoltării treptate de norme referitoare la protecția și conservarea patrimoniului cultural subacvatic, în conformitate cu dreptul și practicile internaționale, în special cu Convenția UNESCO cu privire la mijloacele de prevenire și interzicere a importului, exportului și transferului ilicit de bunuri culturale, din 14

noiembrie 1970, precum și cu Convenția UNESCO privind protecția patrimoniului mondial, cultural și natural, din 16 noiembrie 1972, și Convenția Națiunilor Unite asupra dreptului mării, din 10 decembrie 1982; este preocupată de ameliorarea eficacității măsurilor luate la nivel internațional, regional și național pentru conservarea *in situ* a elementelor de patrimoniu cultural subacvatic sau, dacă acest lucru este necesar în scopuri științifice sau de protejare, pentru a proceda, cu grijă, la recuperarea lor, după ce a decis, în cea de-a 29-a sesiune a sa, că această problemă va face obiectul unei convenții internaționale.

Prezenta Convenție își propune să asigure și să îmbunătățească protecția patrimoniului cultural subacvatic. Statele părți vor coopera în scopul protecției patrimoniului cultural subacvatic, vor conserva patrimoniul cultural subacvatic în beneficiul umanității, vor lua fiecare sau, dacă este cazul împreună, toate măsurile necesare, în conformitate cu prezenta Convenție și cu dreptul internațional pentru protecția patrimoniului cultural subacvatic, utilizând, în acest scop, cele mai adecvate mijloace de care dispun.

20. Carta ICOMOS – Principii pentru analiza, conservarea și restaurarea structurală a patrimoniului arhitectural (2003) ratificată de a 14-a Adunare generală a ICOMOS, la Victoria Falls, Zimbabwe, în octombrie 2003 [25]

Chiar de la începutul acestui act este arătat scopul prezentei Cărți, și anume: *prin însăși natura și istoria lor (materială), structurile patrimoniului arhitectural prezintă un număr de provocări în diagnosticare și restaurare, care limitează aplicarea normelor legale moderne și a standardelor de construcție. Recomandările sunt oportune și necesare atât pentru a asigura metodele raționale de analiză, cât și pentru metodele de reparație adecvate pentru contextul cultural. Recomandările sunt elaborate anume pentru a fi folosite de cei implicați în conservare și în problemele de restaurare, dar nu pot oricum înlocui cunoștințele specifice însușite din textele culturale și științifice. Recomandările prezentate în documentul încheiat sunt în două secțiuni: Principii, în care sunt prezentate conceptele de bază ale conservării; Îndrumări, unde sunt discutate regulile și metodologia pe care un designer ar trebui să le urmeze. Doar Principiile au statutul unui document ICOMOS aprobat/ratificat.*

Prezenta Cartă propune ca patrimoniul să fie studiat în contextul său cultural, cu respect pentru fiecare cultură. Prin consecință, valoarea și nivelul de autenticitate al patrimoniului arhitectural nu poate fi bazat pe criterii fixate, deoarece respectul datorat tuturor culturilor cere ca patrimoniul material să fie studiat în cadrul contextului cultural căruia îi aparține.

Totuși, valoarea patrimoniului arhitectural nu constă doar în înfățișarea acestuia, dar, de asemenea, în integritatea tuturor componentelor sale ca un produs unic al unei tehnologii specifice de construcție a timpurilor sale. În special, mutarea structurilor din interior și menținerea doar a fațadelor nu este corespunzătoare cu criteriile de conservare.

Toate exigențele conservării și condițiile de securitate ar trebui să fie luate în considerație cu grijă, când este propusă vreo schimbare de utilizare sau de funcție. Restaurarea structurii în patrimoniul arhitectural nu este un scop în sine, este un mijloc în serviciul unui obiectiv mai larg, care este construcția în întregime.

Particularitatea structurilor de patrimoniu, având în vedere istoria lor complexă, necesită organizarea studiilor și a proiectelor urmate de faze precise, care sunt similare cu cele din medicină: amnezia (diagnosticul), terapia și controlul, corespunzând respectiv

cercetării datelor și informațiilor semnificative pentru identificarea cauzelor stricăciunilor și a putrezirii, alegerea măsurilor de remediere și controlul eficienței intervențiilor.

Pentru ca impactul lor asupra patrimoniului să fie minimal, trebuie folosite resursele disponibile într-o manieră rațională. Este, de obicei, necesar ca studiul să repete acești pași într-un proces iterativ. Nicio acțiune nu trebuie întreprinsă fără a avea, în prealabil, evaluarea efectelor benefice ori negative asupra patrimoniului arhitectural, cu excepția cazurilor unde măsurile urgente de salvagardare sunt necesare pentru a împiedica o ruinare iminentă a structurii (de exemplu, după distrugerile seismice). De altfel, aceste măsuri nu trebuie să schimbe structura într-o manieră ireversibilă.

21. Rezoluția de la Berlin, 25.05.2003 [26]

În sensul Rezoluției de la Berlin din 2003, scopul important și primordial îl reprezintă ocrotirea obiectelor antice supuse deplasării nelegitime și ilegale fără supraveghere.

Organizatorii Rezoluției au avut drept obiective principale: implementarea măsurilor de protecție a bunurilor istorice și antice, asigurarea măsurilor minime și indispensabile de ocrotire a acestor bunuri.

22. Convenție asupra protecției și promovării diversității expresiilor culturale, Paris, 20 octombrie 2005 [27]

Conferința Generală a Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură, întrunită la Paris în cea de-a 33-a sesiune a sa, între 3 și 21 octombrie 2005, afirmă că diversitatea culturală este o caracteristică definitorie a umanității, că aceasta constituie un patrimoniu comun al umanității și trebuie ocrotită și păstrată în beneficiul tuturor, că ea creează o lume variată și diversă care mărește numărul opțiunilor și îmbogățește capacitățile și valorile umane și, prin urmare, este principalul resort al dezvoltării durabile a comunităților, popoarelor și națiunilor; reamintește că diversitatea culturală, înfloritoare în cadrul democrației, toleranței, justiției sociale și respectului reciproc dintre popoare și culturi, este indispensabilă pentru pace și securitate la nivel local, național și internațional; recunoaște importanța diversității culturale pentru deplina înfăptuire a drepturilor omului și a libertăților fundamentale proclamate prin Declarația Universală a Drepturilor Omului și prin alte instrumente universal recunoscute, subliniind nevoia de a încorpora cultura ca element strategic al politicilor de dezvoltare naționale și internaționale, precum și al cooperării internaționale pentru dezvoltare și luând, de asemenea, în considerare Declarația Mileniului a Națiunilor Unite (2000), care pune accent, în special, asupra eradicării sărăciei, sesizând că în timp și în spațiu cultura ia forme diverse și că această diversitate este întruchipată de unicitatea și pluralitatea identităților și expresiilor culturale ale popoarelor și societăților care formează umanitatea; recunoaște importanța cunoștințelor tradiționale ca sursă de bogăție materială și intangibilă și, în special, a sistemelor de cunoștințe ale popoarelor indigene, contribuția pozitivă a acestora la dezvoltarea durabilă, precum și nevoia de protejare și promovare adecvată a acestora; recunoaște nevoia de a lua măsuri pentru protejarea diversității expresiilor culturale, inclusiv a conținutului acestora, în special în situațiile în care expresiile culturale pot fi amenințate de posibilitatea unei grave prejudicieri sau a dispariției, subliniind importanța culturii pentru coeziune socială în general și, în particular, potențialul său de întărire a statutului și rolului femeii în societate, fiind conștientă că diversitatea culturală este consolidată de libera circulație a ideilor și este alimentată de schimburile și interacțiunile constante dintre culturi; reafirmă că libertatea de

gândire, exprimare și informare, precum și diversitatea media permit expresiilor culturale să înflorească în interiorul societăților, recunoscând că diversitatea expresiilor culturale, incluzând expresiile culturale tradiționale, este un factor important care permite indivizilor și popoarelor să-și exprime și să-și împărtășească ideile și valorile, reamintind că diversitatea lingvistică este un element fundamental al diversității culturale și subliniind rolul fundamental pe care îl joacă educația în protejarea și promovarea expresiilor culturale, cunoscând importanța vitalității culturilor, inclusiv pentru persoanele aparținând minorităților și popoarelor indigene, astfel cum se manifestă în libertatea lor de a-și crea, disemina și distribui expresiile culturale tradiționale și de a avea acces la acestea, pentru a beneficia de ele în propria lor dezvoltare; evidențiază rolul vital al interacțiunii și creativității culturale, care îmbogățesc și reînnoiesc expresiile culturale și întăresc rolul jucat de cei implicați în dezvoltarea culturii pentru progresul societății în general, recunoscând importanța drepturilor de proprietate intelectuală în susținerea celor implicați în creația culturală; este convinsă că activitățile, bunurile și serviciile culturale au atât caracter economic, cât și cultural, deoarece propagă identități, valori și semnificații, de aceea nu trebuie tratate ca având exclusiv valoare comercială, luând în considerare că procesele de globalizare, care au fost facilitate de dezvoltarea rapidă a tehnologiilor informației și comunicației, permit condiții fără precedent pentru întărirea legăturilor dintre culturi, ele reprezentând, de asemenea, o provocare pentru diversitatea culturală, în special din punctul de vedere al riscurilor de apariție a dezechilibrelor dintre țările bogate și cele sărace; este conștientă că mandatul specific al UNESCO de a asigura respectul pentru diversitatea culturilor și de a recomanda acele acorduri internaționale care pot fi necesare pentru a promova libera circulație a ideilor prin cuvinte și imagini, referindu-se la prevederile instrumentelor internaționale adoptate de UNESCO în legătură cu diversitatea culturală și exercitarea drepturilor culturale și, în special, la Declarația Universală a Diversității Culturale din anul 2001, va adopta prezenta Convenție.

Principalele obiective ale prezentei Convenții sunt (I, art.1):

A. să protejeze și să promoveze diversitatea expresiilor culturale; să creeze condiții pentru îmbogățirea culturilor și interacțiunea liberă a acestora într-o manieră reciproc benefică;

B. să încurajeze dialogul dintre culturi pentru a asigura în lume schimburi culturale mai largi și echilibrate, în favoarea respectului intercultural și a unei culturi a păcii;

C. să cultive interculturalitatea pentru a dezvolta interacțiunea culturală în spiritul construirii de punți între popoare;

D. să promoveze respectul pentru diversitatea expresiilor culturale și să cultive înțelegerea valorii acestora la nivel local, național și internațional;

E. să reafirme importanța legăturii dintre cultură și dezvoltare pentru toate țările, în special pentru țările în curs de dezvoltare, și să sprijine acțiunile întreprinse la nivel național și internațional pentru a asigura recunoașterea adevăratei valori a acestei legături;

F. să acorde recunoaștere naturii distincte a activităților, bunurilor și serviciilor culturale ca vehicule ale identității, valorilor și semnificațiilor;

G. să reafirme drepturile suverane ale statelor în ceea ce privește păstrarea, adoptarea și implementarea politicilor și măsurilor pe care le consideră potrivite pentru a proteja și a promova diversitatea expresiilor culturale pe teritoriile proprii;

H. să întărească cooperarea și solidaritatea internațională în spiritul parteneriatului, în special în vederea întăririi capacității statelor în curs de dezvoltare pentru a proteja și a promova diversitatea expresiilor culturale.

Conferința Generală a Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultura, întrunită la Paris în cea de-a 33-a sesiune a sa, între 3 și 21 octombrie 2005, stabilește o serie de principii directe menite să protejeze și să promoveze diversitatea expresiilor culturale (I, art.2):

1. Principiul respectului pentru drepturile omului și libertățile fundamentale.

Diversitatea culturală poate fi protejată și promovată numai dacă sunt garantate drepturile omului și libertățile fundamentale, cum ar fi libertatea de exprimare, informare și comunicare, precum și abilitatea persoanelor de a alege expresiile culturale. Nimeni nu poate invoca prevederile prezentei Convenții pentru a încălca drepturile omului și libertățile fundamentale consfințite în Declarația Universală a Drepturilor Omului sau garantate de dreptul internațional ori pentru a limita sfera de aplicare a acestora.

2. Principiul suveranității. În conformitate cu Carta Națiunilor Unite și cu principiile dreptului internațional, statele au dreptul suveran de a adopta măsuri și politici pentru protejarea și promovarea diversității expresiilor culturale pe teritoriile proprii.

3. Principiul demnității egale și al respectului pentru toate culturile. Protejarea și promovarea diversității expresiilor culturale presupun recunoașterea demnității egale și a respectului pentru toate culturile, inclusiv pentru culturile persoanelor aparținând minorităților și popoarelor indigene.

4. Principiul solidarității și cooperării internaționale. Cooperarea și solidaritatea internațională trebuie să aibă drept scop acordarea posibilității ca țările, în special țările în curs de dezvoltare, să-și creeze și să-și întărească propriile mijloace de expresie culturală, inclusiv propriile industrii culturale, indiferent dacă acestea sunt în curs de apariție sau există deja la nivel local, național și internațional.

5. Principiul complementarității aspectelor economice și culturale ale dezvoltării. Întrucât cultura este unul dintre principalele resorturi ale dezvoltării, aspectele culturale ale dezvoltării sunt la fel de importante ca și aspectele economice, la care indivizii și popoarele au dreptul fundamental să participe și de care să se bucure.

6. Principiul dezvoltării durabile. Diversitatea culturală este un beneficiu important al indivizilor și societăților. Protejarea, promovarea și păstrarea diversității culturale reprezintă cerințe esențiale pentru dezvoltarea durabilă în beneficiul generațiilor prezente și viitoare.

7. Principiul accesului echitabil. Accesul echitabil la o gamă largă și diversificată de expresii culturale din toată lumea și accesul culturilor la mijloacele de expresie și diseminare constituie elemente importante pentru îmbogățirea diversității culturale și încurajarea înțelegerii reciproce.

8. Principiul deschiderii și al echilibrului. Când statele adoptă măsuri pentru a sprijini diversitatea expresiilor culturale, trebuie să caute să promoveze, prin modalități adecvate, deschiderea către alte culturi ale lumii și să se asigure ca aceste măsuri sunt adecvate obiectivelor urmărite prin prezenta Convenție.

23. Carta ICOMOS pentru interpretarea și prezentarea siturilor de patrimoniu cultural pregătită sub auspiciile Comitetului Științific Internațional al ICOMOS pentru interpretarea și prezentarea siturilor de patrimoniu cultural, ratificată de a 16-a Adunare Generală a ICOMOS, Quebec (Canada), la 4 octombrie 2008 [28]

De la înființarea sa în 1965, ca organizație mondială a profesioniștilor în domeniul patrimoniului dedicați studiului, documentării și protejării siturilor patrimoniului cultural,

ICOMOS s-a străduit să promoveze etica de conservare în toate activitățile sale și să ajute la sporirea aprecierii publice a patrimoniului material mondial în toate formele și diversitatea sa. Precum este notat în Carta de la Veneția (1964), „este esențial ca principiile care ghidează prezervarea și restaurarea construcțiilor antice să fie înțelese și să fie formulate pe o bază internațională, fiecare țară fiind responsabilă să asigure aplicarea planului în cadrul propriei culturi și tradiții”.

Cartele ulterioare ale ICOMOS s-au ocupat de această misiune, stabilind directivele profesionale pentru provocările specifice în domeniul conservării și încurajând comunicarea efectivă privitor la importanța conservării patrimoniului în fiecare regiune a lumii.

Aceste prime cărți ale ICOMOS subliniază importanța comunicării publice ca parte esențială a procesului mai larg de conservare (descriind-o divers ca „diseminare”, „popularizare”, „prezentare” și „interpretare”). Ele confirmă implicit că fiecare act de conservare a patrimoniului – în cadrul tuturor tradițiilor culturale ale lumii – este prin natura sa un act de comunicare. Din gama vastă a vestigiilor materiale de supraviețuire și valorile imateriale ale comunităților și civilizațiilor din trecut, alegerea a ceea ce trebuie de prezervat, a modului de a prezerva și a modului de a fi prezentate publicului sunt toate elemente ale interpretării siturilor. Ele reprezintă viziunea fiecărei generații privind ceea ce este semnificativ, ce este important și motivul datorită căruia rămășițele materiale din trecut ar trebui transmise generațiilor viitoare.

Obiectivele acestei Cărți sunt:

1. *Să faciliteze înțelegerea și aprecierea siturilor de patrimoniu cultural și să crească conștientizarea și implicarea din partea publicului în necesitatea de a le proteja și conserva.*

2. *Să comunice înțelesul de sit al patrimoniului cultural unor audiențe diverse printr-o recunoaștere atentă, documentată a semnificației, prin metode științifice și școlare acceptate, precum și din tradițiile culturale vii.*

3. *Să salvgardeze valorile materiale și imateriale ale siturilor patrimoniului cultural în cadrul lor cultural și natural, și contextul lor social.*

4. *Să respecte autenticitatea siturilor de patrimoniu cultural, comunicând semnificația construcției lor istorice și a valorii lor culturale, și protejându-le de impactul advers al infrastructurii intruzive, presiunea vizitatorilor, de interpretarea inexactă și neadecvată.*

5. *Să contribuie la o conservare durabilă a siturilor de patrimoniu cultural, prin facilitarea înțelegerii din partea publicului și participarea la eforturile neîntrerupte de conservare, asigurând menținerea pe termen lung a infrastructurii interpretative.*

6. *Să încurajeze caracterul cuprinzător în interpretarea siturilor de patrimoniu cultural, facilitând implicarea mandatarilor și a comunităților asociate în dezvoltarea și implementarea programelor de interpretare.*

7. *Să dezvolte îndrumările tehnice și profesionale pentru interpretarea și prezentarea patrimoniului, incluzând tehnologiile, cercetarea și instruirea. Astfel de îndrumare trebuie să fie adecvate și să se adeverească în contextul lor social.*

Carta are menirea de a stabili șapte principii cardinale pe care trebuie să fie bazată interpretarea și prezentarea – în orice formă sau mediu este considerată a fi adecvată, sau în circumstanțe specifice. Fiecărui principiu îi revine și câte un obiectiv expres stabilit în Cartă:

Principiul 1: Acces și înțelegere;

Principiul 2: Surse de informare;

Principiul 3: Atenție la cadru și context;

Principiul 4: Conservarea autenticității;

Principiul 5: Planificarea pentru durabilitate;

Principiul 6: Grija pentru caracterul cuprinzător;

Principiul 7: Importanța cercetării, instruirii și evaluării în “dezvoltarea metodologiilor tehnice și profesionale de interpretare și prezentare a patrimoniului”.

24. Carta ICOMOS privitor la itinerarele culturale elaborată de Comitetul Științific Internațional privind itinerarele culturale (CIIC) al ICOMOS, ratificată de a 16-a Adunare Generală a ICOMOS, Quebec, (Canada) 4 octombrie 2008 [29]

Ca rezultat al dezvoltării științelor legate de conservarea patrimoniului cultural, noul concept al itinerarelor culturale arată evoluția ideilor referitoare la noțiunea *bun cultural*, precum și importanța crescândă a valorilor legate de cadrul lor și „scara teritorială”, și relevă macrostructura patrimoniului la diferite niveluri. Acest concept introduce un model pentru o nouă etică a conservării, care consideră aceste valori un patrimoniu comun, depășind frontierele naționale, și care necesită eforturi comune.

Respectând valoarea intrinsecă a fiecăruia dintre aceste elemente, *conceptul itinerare culturale recunoaște și subliniază valoarea tuturor elementelor sale ca părți substantive ale unui întreg. El ilustrează, în același timp, concepția contemporană a valorilor patrimoniului cultural pentru societate ca o resursă pentru dezvoltarea socială și economică durabilă.*

Aprecierea itinerarelor culturale ca un concept nou sau o nouă categorie patrimonială nu intră în contradicție cu alte categorii sau bunuri culturale consacrate și recunoscute – monumente, orașe, landșafturi culturale, patrimoniu industrial etc. – care ar putea exista în interiorul orbitei unui itinerar cultural. Ele pur și simplu le includ în cadrul unui sistem comun care intensifică semnificația lor.

Acest cadru integrat, interdisciplinar și comun construiește noi relații între ele prin mijloacele unei perspective științifice care furnizează o viziune mai exactă, mai completă și multilaterală a istoriei.

Această abordare stimulează nu doar înțelegerea și comunicarea dintre popoarele lumii, dar de asemenea, sporește cooperarea pentru a prezerva patrimoniul cultural.

Deci, itinerarele culturale nu sunt simple moduri de comunicare și transport, care ar putea include bunuri culturale și a uni diferite popoare, dar fenomene istorice specifice care nu pot fi create aplicând imaginația și dorința de a înființa unui set asociat de bunuri culturale care se întâmplă să posede trăsături comune.

Prezenta Cartă identifică o serie de obiective ce determină principalele direcții, principii și metode de cercetare a categoriilor itinerarelor culturale:

- a stabili principiile de bază și metodele specifice de cercetare pentru categoria itinerarelor culturale, în modul în care ele relaționează cu alte categorii de bunuri anterior studiate și recunoscute;

- a propune mecanisme fundamentale pentru dezvoltarea cunoștințelor privind evaluarea, protecția, prezervarea, managementul și conservarea itinerarelor culturale;

- a defini îndrumările de bază, principiile și criteriile principale pentru o corectă utilizare a itinerarelor culturale ca resursă de dezvoltare socială și economică durabilă, respectând autenticitatea și integritatea lor, prezervarea lor adecvată și importanța istorică;

- a stabili bazele cooperării naționale și internaționale, indispensabile la realizarea proiectelor de cercetare, salvagardare, conservare și dezvoltare relativ la itinerariile culturale, la fel în ce privește stabilirea mecanismelor pentru finanțarea acestor proiecte.

25. The Valletta Principles for the Safeguarding and Management of Historical Cities, Towns and Urban Areas Adopted by ICOMOS CIVVIH, April 10, 2010 [30]

Principiile Valletta pentru susținerea și gestionarea orașelor și complexurilor urbane istorice stipulează că aceste schimbări reflectă o mai bună relatare a problemei patrimoniului istoric la nivel teritorial și nu doar la scara complex urban–valori intangibile, cum ar fi continuitate și identitate; utilizarea terenurilor tradițional urbane și rolul spațiului public în schimburile colective și alți factori socioeconomice cum ar fi integrarea, factorii de mediu. Întrebările de genul peisaj considerat ca bază comună sau conceptualizarea peisajului urban în ansamblu, cu topografia sa istorică și silueta sa fizică, par mai importante decât înainte, precum și alte modificări semnificative, în caz particular al orașelor în creștere rapidă, unde facilitățile pot să distrugă ceea ce este tradițional. Așadar, vom lua în considerare problema dezvoltării pe scară largă, folosind definiția istorică a morfologiei urbane. Prin componența sa, această directivă la fel oferă o serie de definiții și explicații etimologice, începând cu pct.1, dar o descoperire a fost lit. g) – Spiritul locului – care poate fi definit ca întreg tangibil și intangibil, fizic și spiritual ce dă zonei în cauză identitate specifică, sens, emoție și mister. Minte crea spațiu și, în același timp, spațiul investește și structurează acest spirit. (Declarația Quebec 2008)

Aceasta înseamnă că spectrul protejat este foarte larg, fiind obiect al protecției chiar și starea imaterială pe care oferă locul prin importanța sa. Principiile Valletta vin să îmbine legătura dintre rațiune și stare, oferind importanță chiar și timpului, și guvernării, și metodelor care sunt aplicate.

26. Concluzii finale. Patrimoniul cultural și arhitectural a contribuit, în mod vădit, de-a lungul anilor, la formarea istoriei lumii, fiind un element nelipsit, iar noi, urmașii, avem datoria da a salva aceste perle cât mai mult timp posibil. Atât pentru Republica Moldova, cât și pentru țările membre ale Uniunii Europene, patrimoniul reprezintă cartea de vizită în care își află expresia materială viața economică, politică și spirituală, modul de trai și tradițiile naționale ale oricărui popor.

În păstrarea și conservarea patrimoniului istoric trebuie să se implice fiecare cetățean, precum și autoritățile naționale și internaționale. O modalitate de implicare a cetățenilor ar fi cu siguranță comunicarea informației utile despre acele bunuri care formează trecutul istoric al societății, istoria acestui bun, perioada în care a fost edificat, precum și scopul care a stat la baza creării acestei arhitecturi.

Trebuie să păstrăm astăzi ca să avem de ce ne bucura mâine. Păstrarea și protejarea patrimoniului istoric și arhitectural reprezintă și un omagiu adus străbunilor, un semn de mulțumire și recunoștință pentru ceea ce au făcut și pentru faptul că au contribuit semnificativ la existența patrimoniului cultural și arhitectural de astăzi.

Patrimoniul cultural, fiind moștenirea comună a umanității în ansamblu, necesită cooperare internațională, esențială pentru stabilirea și aplicarea eficientă a criteriilor de gestionare a acestuia. Astăzi există o nevoie presantă de circuite internaționale care să permită schimburile de informații și împărtășirea experienței între specialiștii care activează în domeniul gestiunii patrimoniului cultural. Înarmați cu noi cunoștințe, acești profesioniști vor avea o înțelegere clară nu numai a patrimoniului țării lor, a patrimoniului comun al Comunității statelor independente, a patrimoniului mondial al omenirii, ci și a măsurilor legale ale patrimoniului protejat, a mijloacelor de protecție și restaurare a drepturilor încălcate și a responsabilității juridice pentru lipsa de respect și încălcarea legii.

Acknowledgements: The article is developed based on the researches done within the State Project Increasing the value of architectural heritage of R.Moldova 20.80009.0807.34.

Bibliografie

1. *Convenția UNESCO privind protecția patrimoniului mondial cultural și natural din 23.11.1972 în vigoare pentru Republica Moldova din 23.12.2002.*
2. Protecția juridică a valorilor culturale în Republica Moldova. Materialele Conferinței științifico-practice internaționale, 21-22 septembrie 2007, Chișinău 2008 http://academy.police.md/assets/files/pdf/2007_21-22%20septembrie_protectia_bunurilor.pdf, (văzut la 13.06.2020) 146 pag.
3. Evaluarea patrimoniului cultural și a politicilor publice de valorizare a patrimoniului <http://cdclio.spiruharet.ro/images/2016/biblioteca-virtuala/1-discipline/Evaluarea%20patrimoniului.pdf> (vizitat la 12.06.2020) 102 pag.
4. Petit Larousse Illustre, Librairie Larousse, Paris, 1975. - 889 pag.
5. <http://www.constantincucos.ro/2013/11/pedagogia-muzeala-statut-obiective-valente-practice>(vizitat la 16.11.2019).
6. *Convenția pentru protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat de la Haga, împreună cu Protocolul I la Convenție, din 14.05.1954.* În vigoare pentru Republica Moldova din 09.03.2000.
7. *Protocolul nr.2/1999 la Convenția de la Haga din 1954 pentru protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat.* Legea de ratificare nr.285/6.07.2006 // Monitorul Oficial nr.621/18.07.2006.
8. *Recomandare privind principiile internaționale aplicabile săpăturilor arheologice, 05 decembrie 1956, UNESCO.* În: Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice nr.1-2, 1998, p.110-114.
9. Current trends in archaeological preservation: national and international perspectives. [http://archaeoheritage.ro/downloads/ArchaeoHeritage.ro%20-%20International%20Archaeological%20Legislation%20\(Romanian\).pdf](http://archaeoheritage.ro/downloads/ArchaeoHeritage.ro%20-%20International%20Archaeological%20Legislation%20(Romanian).pdf) (vizitat la 16.06.2020), 113 pag.
10. Carta de la Veneția a conservării și restaurării monumentelor istorice <https://arhitectura.info/acasa/proiectare/restaurare/carta-de-la-venetia/> (vizitat la 22.06.2020).
11. *Convenția din 14 noiembrie 1970 asupra măsurilor ce urmează a fi luate pentru interzicerea și împiedicarea operațiunilor ilicite de import, export și transfer de proprietate a bunurilor culturale.* Publicat în Monitorul Oficial nr.268 din 19 noiembrie 1993.
12. *Carta Europeană a patrimoniului arhitectural adoptată de Consiliul Europei, octombrie 1975* <https://www.icomos.org/en/charters-and-texts/179-articles-en-francais/ressources/charters-and-standards/170-european-charter-of-the-architectural-heritage>(vizitat la 22.06.2020).
13. *Declarația de la Amsterdam, 1975.* <https://www.icomos.org/en/and/169-the-declaration-of-amsterdam>(vizitat la 29.06.2020).
14. *Recomandare privind salvagardarea ansamblurilor istorice sau tradiționale și rolul acestora în viața contemporană, 26 noiembrie 1976.* http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13133&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html(vizitat la 25.08.2020).
15. *Convenția europeană privind infracțiunile asupra bunurilor culturale semnată la Delphi în data de 23 iunie 1985.* <http://www.cimec.ro/Arheologie/arh-preventiva/09-Anexa2Delphibunuricult.pdf>(vizitat la 19.06.2020).
16. *Convenția pentru protecția patrimoniului arhitectural al Europei - Granada, 3 octombrie 1985, ratificată prin Legea nr.533 din 11.10.2001.* Publicată în Monitorul Oficial al RM nr.136 din 15.11.2001.
17. *Protecția juridică a patrimoniului arheologic: Culegere de acte normative și convenții internaționale.* - Ch.: Ruxanda, 2010. - 380 p.
18. *Carta internațională privind protecția orașelor istorice adoptată de ICOMOS în octombrie 1987.* https://www.icomos.org/charters/towns_e.pdf (vizitat la 19.06.2020).
19. *Carta pentru protecția și gestiunea patrimoniului arheologic adoptată la conferința ICAHM, ICOMOS, Lausanne, 1990.* [http://archaeoheritage.ro/downloads/ArchaeoHeritage.ro%20-%20International%20Archaeological%20Legislation%20\(Romanian\).pdf](http://archaeoheritage.ro/downloads/ArchaeoHeritage.ro%20-%20International%20Archaeological%20Legislation%20(Romanian).pdf)(vizitat la 17.06.2020).
20. *Carta pentru protecția și gestiunea patrimoniului arheologic.* Traducere de Catiniciu Ioana Bogdan. În Buletinul Comisiei Naționale a Monumentelor Istorice nr.1-2, București, 1998. - 166 p.
21. *Convenția europeană pentru protecția patrimoniului arheologic nr.147 din 16.01.1992, la Valetta.* În Tratatul Internațional nr.35 art.147 din 30-12-2006.
22. *Convenția de la Valetta* <http://www.cimec.ro/Arheologie/arh-preventiva/04-conventialavaletta.pdf> (vizitat la 13.06.2020).

23. *Convenția pentru protejarea patrimoniului arhitectural al Europei din 03.10.1995*. În vigoare pentru Republica Moldova din 01.04.2002.
24. *Convenția din 2 noiembrie 2001 asupra protecției patrimoniului cultural subacvatic*. Publicată în Monitorul Oficial nr. 276 din 25 aprilie 2007 (România).
25. *Carta ICOMOS – Principii pentru analiza, conservarea și restaurarea structurală a patrimoniului arhitectural (2003) ratificată de a 14-a Adunare generală a ICOMOS, la Victoria Falls, Zimbabwe, în octombrie 2003*. [http://archaeoheritage.ro/downloads/ArchaeoHeritage.ro%20-%20International%20Archaeological%20Legislation%20\(Romanian\).pdf](http://archaeoheritage.ro/downloads/ArchaeoHeritage.ro%20-%20International%20Archaeological%20Legislation%20(Romanian).pdf)(vizitat la 17.06.2020).
26. *Rezoluția de la Berlin, 25.05.2003*. [http://archaeoheritage.ro/downloads/ArchaeoHeritage.ro%20-%20International%20Archaeological%20Legislation%20\(Romanian\).pdf](http://archaeoheritage.ro/downloads/ArchaeoHeritage.ro%20-%20International%20Archaeological%20Legislation%20(Romanian).pdf)(vizitat la 17.06.2020).
27. *Convenție asupra protecției și promovării diversității expresiilor culturale, Paris, 20 octombrie 2005*. Legea de aderare nr.248/22.06.2006 În: Monitorul Oficial nr.559/28.06.2006.
28. *Carta ICOMOS pentru interpretarea și prezentarea siturilor de patrimoniu cultural pregătită sub auspiciile Comitetului Științific Internațional al ICOMOS pentru interpretarea și prezentarea siturilor de patrimoniu cultural, ratificată de a 16-a Adunare Generală a ICOMOS, Quebec (Canada), la 4 octombrie 2008*. [http://archaeoheritage.ro/downloads/ArchaeoHeritage.ro%20-%20International%20Archaeological%20Legislation%20\(Romanian\).pdf](http://archaeoheritage.ro/downloads/ArchaeoHeritage.ro%20-%20International%20Archaeological%20Legislation%20(Romanian).pdf)(vizitat la 17.06.2020).
29. *Carta ICOMOS privitor la itinerarele culturale elaborată de Comitetul Științific Internațional privind itinerarele culturale (CIIC) al ICOMOS, ratificată de a 16-a Adunare Generală a ICOMOS, Quebec, (Canada) 4 octombrie 2008*. [http://archaeoheritage.ro/downloads/ArchaeoHeritage.ro%20-%20International%20Archaeological%20Legislation%20\(Romanian\).pdf](http://archaeoheritage.ro/downloads/ArchaeoHeritage.ro%20-%20International%20Archaeological%20Legislation%20(Romanian).pdf)(vizitat la 17.06.2020).
30. *The Valletta Principles for the Safeguarding and Management of Historical Cities, Towns and Urban Areas Adopted by ICOMOS CIVVIH, April 10, 2010*.